

MITRUSH KUTELI

BIBLIOTEKA
SHTETIT

8JH-1

K 98

BALTE
NGA KJO
TOKE

vjersha e poema

SH-1
K 98

5

MITRUSH KUTELI

BALTË NGA KJO TOKË

Poema dhe vjersha

13206

SHËTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

NE VEND TE PARATHENJES

«Baltë nga kjo tokë», është një grusht dhe e gur, një copë fushë e mal, një dorë bar e gjeth, një lehtë pyll nga malet tanë e një lehtë tërfil nga fushat tona, një shoshë qiell e një bucelë ujë, një gjeratore fllad nga liqeni e një dallgë stuhë nga koha ose, duke u shprehur me dy fjalë, është një copë Shqipëri. «Baltë nga kjo tokë» nuk flet se si është gatuar kjo tokë në epokat e ndryshme gjeologjike, por se si është mbrujtur me gjak e me zjarr në historinë e saj të pasur mijëvjeçare dhe se si element i kryesor, që e ka bërë atë të qëndrojnë solide e të mos shkoqet përpara vërshimeve të ndryshme historike, nuk është humusi, gëlqerja e hekuri, po është gjaku:

Pa malet dhe fushat ilire u lkuqën
me çurkë gjaku të pastër, të dliirët
trimash, që emrin dhe kockat bashkuan —
për jetë e mot me dheun bukëdhënës

(Rrjedhin lumenjtë)

Ë, duke qëmtuar në lashtësinë tonë, ndonse me disa «kufizime ideore», siç pohon me të drejtë N. Jorgaqi në studimin «Rrëfimet e Mitrush Kutelit» dhe ndonse në poezi ai nuk arrin të shprehë ato shqetësimet e tronditje të thella sociale, që shpreh me aq vërtetësi në tregimet e tij «Baltë nga kjo tokë» përshkohet, nga fillimi në fund, prej një fryme të ngrohtë popullore e prej një ndjenje të çiltër për natyrën e për njerëzit e thjeshtë. Dhe është pikërisht ky intimitet e kjo çiltërsi me natyrën, me fshatin e popullin punëtor, që e bën Mitrush Kutelin poet e poezinë e tij të freskët e të larmishme. Dhe është pikërisht ky intimitet, i cili bëhet më i fuqishëm e më shumëngjyreshëm, duke e pirë frymëzimin në gurrën e kthjellët të folklorit, që e bën poetin të nxjerrë nga dora vepra të ndjera dhe me origjinalitet të veçantë si «Balada e pyllit të gështenjave» një poemë, që i ka të rralla shoket në poezinë tonë.

Duke ecur në vazhden e poezisë tonë të Rilindjes e duke huazuar edhe ndonjë të metë, siç mund të jetë në farë idilizimi i jetës të fshatit, retorizmi e tek-tuk proliksiteti, Mitrush Kuteli merr leryesisht prej saj frymën e shëndetshme të atdhedashurisë dhe, i push-tuar nga një ndjenje e tillë patriotike, ai mban qëndrim në momente kyçe të historisë sonë. Republikën monarklike të vitit 1926 e quan «Rrjepublikë», nuk pajtohet me intelektualët xhahilë të cilët alarmoeshin për «fatkeqësinë» që i kanoset vendit nga «super-

prodhimi intelektual», qëndron pranë popullit në momente të vështira, duke e bërë kështu «Baltë nga kjo tokë» një ditar poetik ku pasqyrohet vetë jeta e tij.

Shfletoj vjershat e Mitrush Kutelit. Rilëxoj poemën ilire «Rrjedhin lumenjtë» e më kujtohet takimi i fundit që pata me shkrimtarin në spital. E gjeta në tavolinë, duke shkruar. «Nxitohem të mbaroj romanin për Ilirinë», më tha dhe vërejta se ishte mjaft i preokupuar. E, duke ndjerë se, me gjithë dëshirën e madhe për ta mbaruar romanin, ndofta nuk do të arrinte ta mbaronte, dy muaj para se sa të mbyllte sytë përjetë shkroi këtë poemë.

Hej, histori! Ti histori e lashtë
e botës ilire
përse më bren e bluan kaq dhimbshëm
në orët e vogla të natës së bardhë?

Dhe i frymëzuar nga të tilla ndjenja të flakta
Mitrush Kuteli shkroi tërë jetën, bile edhe gjashtë-
-shtatë ditë para se sa të vdiste.

VEHBI SKENDERI

BALADA E PYLLIT TË GËSHTENJAVE

KËNGA E PARË

Bubullon e vrungullon
pylli i gështenjave
nga këngët e vajzave,
këngët e pranverave:
— Gështenjë, moj gështenjzë,
mirë se të gjemzë,
mirë sot e mirë mot
e si sot një jetë plot!
Kemi ardhur të t'këndojmë
këngëtë e lashtëza,
për fiye të artëza
dhe boshte t'argjëndëza,
për lulen e kaçesë,
e të manushaqesë,
së bardhës poieskësë;

për trimin e vashonë,
që po dëshëronenë
presin të martonenë. . .
. . . Pa na dil e hyr në valle,
moj labardhja linjëmadhe;
bluaje, moj mesmënjollë,
bluaje belthin e hollë. . .
As na hyrë e ti, e gjurë,
moj e bardha si dëborë. . .
Tunde, trim, o tunde,
kindën e fustanesë,
mëngën e çepkenesë —
për ballë sedefenë.
Më të zëntë mall i saj
ta kujtosh me kujë e vaj. . .
Mall i saj që përvëlon
e të shtrydh, të bën limon. . .
Shkundi, plak-o, shkundi,
kindatë e flokesë,
mëngëtë e xhokesë. . .

Zunë vashat të këndojnë,
zunë kronjtë të dëgjojnë
edhe valthet të jetojnë.
Këng' e tyre mori malet,
malet sipër edhe pyjet —
gjer ku piquenë me yjet.

Vall' e tyre mori dhenë,
dhenë poshtë e përpjetë —
gjer ku puthenë me retë.

Aty poshtë ne burimi
bukuroshen e zu trimi.
... Krisi dasma e gëzimi.
Rrofshin e u trashëgofshin
e m'u shtofshin, m'u shumofshin!

KËNGA E DYTË

— Gështenjë, moj gështenjëzë,
mirë se të gjemëzë,
mirë sot e mirë mot
e si sot një jetë plot!
Kam një lajm të ëmbëlë,
të ëmbël të bardhëzë:
më lindi një djalëzë,
siç lind ylli në mëngjes,
siç çel luleja me ves!

Bubulloi e vrungulloi
pylli i gështenjave:

Grykave dhe majave,
çukave dhe pllajave,
i ra dega degësë,
i tha fleta fletësë,
fletës së gështenjësë:

— Ç'bëni, moj shoqe, ku jini,
a u ngrittë apo flini?
Nuk dëgjoni lajminë,
lajminë të bardhinë?
Na lindi një djalëthë,
i bukurë i miturë,
porsi yll i ndriturë!
T'i dhurojmë drurinë
për të bërë djepinë!

— Do t'i fal — tha bisku trim —
unë vetë trupin tim,
që të tundë kurminë,
kurminë të miturë,
edhe të parriturë,
të dëgjojë këngënë,
zëthinë e nënësë,
Kur i thonë foshnjësë:
«Llaj e llaj e urullaj,
«Vogëlosh, fli e mos qaj. .

«Kur të zgjohesh do t'të laj
«me ujë të vakëzë,
«me shkumbë të bardhëzë,
«të të fshi me napëzë. . .
«Fli gjumin e shqerrave,
«edhe të mëshqerrave,
«fli që të më rriteshë,
«më t'u rritshin ditëtë!
«të më zbukuroheshë
«e të trimëroheshë,
«Të shumëshumoheshë. . .»

— Unë — foli trangu plak, —
drurin tim tani i jap:
të bëhem govatëzë, —
nëna të ma lajë,
moj po atë djalë,
pa do bëhem qerthullë,
qerthullë e rrotullë, —
të mësojë këmbëtë
që të ecë vetëmë,
e të bëhet trim me fletë,
trim pa cen e pa të metë!

Do t'i shpje, moj, do t'i shpje,
si dhuratë që këtej:

këngën e fëllëzësë
shushurimnë e erësë,
tingëllimnë e zilesë,
bukurinë e lulesë,
të kuqtit e thanësë
edhe të lufatësë;
të bardhët të hënësë,
ëmbëlsit e tokësë...

Do t'i shpje dhe do t'i shpje
si dhuratë që këtej:
këngëtë e krojeve,
ëmbëlsitë e hojeve,
bukuritë e yjeve,
qetësitë e pyjeve...

— Gështenjë, moj gështenjzë,
prapë të kam ardhurë,
për gjësend të ëmbëlë,
që të mëkoj foshnjënë,
se është e miturë,
edhe e parriturë;
që të mëkoj birinë,
birinë e gjiritë
edhe të pëqiritë...
Pa ta rrit, ta trimëroj,

nëpër botë ta dërgoj:
nëpër punë të punojë,
nëpër luftra të lëftojë
e si trim të trimërojë,
të na mpruajë vendinë,
vendin ton' të shtrenjtinë!
M'i ra dega degësë,
gështenja gështenjësë:
m'u shkundën sheputkatë,
më pikuan boçkatë,
boçkat e gështenjave...

Pa m'u bënë hoj' e mjaltë,
Zoti djalin na e faltë!

— Ah, se moj gështenjë ti,
nënë ti e babë ti,
e mburojë në të zi...
Janë derdhur mizëri,
egërsira lukuni,
që nga anë e anësë
edhe që tej valësë,
nga plac' e xhehnemitë,
qentë e sadrazemitë,
ujqtë e italianitë,
bishat e gjermanitë;

armiq të mallkuarë,
me shpata në duarë,
mbi kuaj kaluarë,
me hekur ngarkuarë,
gjith thumba thumbuarë. . .
Pa vrasin e presinë,
gjë në këmbë s'jesinë,
as foshnjat e djepitë,
as gurët e varritë. . .
Qofshin majë huritë,
n'hallkë të litaritë!

M'u këndoftë në shtëpi .
qyqja edhe korb' i zi!
Unë e mjera ku të shkoj,
foshnjën time ta shpëtoj?
A s'm'u hap, gështenjzë,
nënëzë e babëzë,
që të fshihem pakëzë. .
Edhe mbyllu përsëri
mos na shohë qeni i zi!

Ushëtiu e bubulliu,
pylli i gështenjave,
shesheve dhe majave,
rraheve dhe pllajave. . .

I ra dega degësë,
i tha fleta fletësë,
fletës së gështenjësë:
— A s'm'u hapni, shoqeza,
të na fshihet motrëza!

M'u hapën zgërbonjatë,
m'u çelën gëmushatë,
e m'u ngritën ushatë,
të më fshihen nënatë,
nënat edhe foshnjatë
dhe shpëtuan jetënë
brenda në gështenjatë.

KËNGA E TRETË

— Gështenjë, o moj gështenjë,
mirë se të gjemë!
A s'më fal lëvozhgëzë
nga filizi i njomëzë —
të bëj glyrë, të glurojë,
pylli gjithë të kumbojë,
bota gjithë të dëgjojë...

Dhe më jep, gështenjë e gJORË,
kambalecë për dëBORË,
edhe dru për shaqILORË,
strumbullar për eLElicë,
edhe pLLashta për razhNICË. . .
Të më lësh të ngreh në brinja:
pesë kRAza për mëllinja,
edhe zjarr nëpër dëllinja;
të më unjësh bisqetë,
të arrijnë kedhetë,
të të hanë fletënë.

— Gështenjë, gështenjzë,
dua dru për lundrëzë,
për ballën e koretë,
që të çajë ujratë,
shkumbën e liqenitë,
ku përpiqen dallgëtë,
dallgëtë me maletë;
ku vërtiten xhindretë,
xhindret e pafundmetë,
të rrëshqasë tejpertej
përmbi resë e mbi zej,
nëpër shkumë të shkumbosur,
nëpër erë të nakatosur
nëpër xhindër të xhindosur. . .
gjer ku hapet uji i zi,

dhe të kthehet përsëri,
si shqiponjë, me lavdi!

Dhe sërish, gështenjë, dua:
sylynjarë për një krua,
dua e një lug të gjërë,
të më mbledhë ujët tërë,
që të lajnë nusëria,
që të pinë bagëtia. . .
e të dehenë fëmija.

Pa dëgjo, gështenjë, ti,
dua trarë për shtëpi,
dua an'je për çati,
dua pendë për mulli
edhe zjarr për mot të zi,

dua r Rathë për kular,
dua drrasa për grunar
e purteka për ugar;
papo dua përsëri:
barrë me qymyr të zi,
që të zbutet hekuri.
të më bëhet plug e pluar
dhenë tim për të punuar.

Dua armë të farkoj,
dua shpatë të shpatoj,
se do shkoj që të lëftoj!

— Ah, se moj gështenjzë...
kam një lajm të hidhur fort,
lajm të zi e lajm për mort:
më ka vdekur nënëza,
nënëza e mjerëza,
që më fali jetënë,
e më tundi djepinë,
që më mbajti e më mproi,
e më mçoi e trimëroi...

A s'më jep, gështenjzë,
a s'më jep dru për qivur,
dru të fortë, dru si gur,
të më mbledhë eshtrëzat,
eshtrëzat e asaj nëne...
Të m'i mbajë njëqind vjet,
dheu i zi të mos i tret' —
... gjer t'i vete unë pranë.

Psherëtiu me zë njeriu,
zë njeriu të pikëlluar,

një gështenjë e vetëmuar,
edhe djalit më t'm'i tha:
— Eja, biro, me nxitim,
eja çaje trugun tim. . .
Të ma çash me tri sēpata,
një të rëndë e dy lata —,
dy latore me dy heje —
të më hynë gjer në deje,
gjer ne zemra q'u bë zhur.
As do qaj, as do vajtoj,
as me kujë do kujoj,
do duroj, duroj, duroj,
siç durova gjëmë plot,
ças për ças e mot për mot. .
siç durova sharrënë,
siç durova zjarrinë,
zjarrinë që më përpiu,
edhe dhinë që më griu,
më hëngri filizatë,
pa më hypnë drizatë,
gjer në zemër — shtizatë
e ma thanë fletënë.
Rreth e rrotull anembanë
iknë shoqet e më lanë
të mjeruar, vetëmë. . .
Mbeta qyqe mbi përrua,
po as qyqja s'është si mua;

qyqja ma ka pendënë,
unë s'e kam fletënë. . .

Kam një zjarr në zemërë,
s'kam kujt t'i rënkonemë:
t'u rënkonem krojeve,
krojetë shteruanë;
t'u rënkonem kodrave,
kodrat u shkretuanë;
t'u rënkonem shpeshëve,
shpeshët u larguanë,
kodrat u shkretuanë;
gërxbet mbetnë lakuriq,
zogjtë mbetnë pa furiq.
Pa më iknë ketërit
edhe pisërëngatë.
Do t'i qahem edhe truhem
veç asaj së mjerësë,
zemërbardhës nënësë.
As më bëj dru për qivuar
që ta mbaj në krahëruar,
që ta mbaj e të më mbajë,
që ta qaj e të më qajë
e bashkë të tretemi
hi në hi të mbetemi. . .

KËNGA E KATËRT

Kurrë «jo» gështenja s'tha,
çdo që kish ajo e dha!
I dha fletën bagëtisë,
i dha pemën njerëzisë,
u bë djep, u bë qivuar
edhe hu për shaqiluar,
u bë trarë për shtëpi
e koritë për mulli,
u bë lundrë që lundroi,
u bë shpatë që shpatoi,
u bë shtrofkë që na mproi,
pa u bë qymyr i zi,
dhe u tret e u bë hi,
gjith e gjith për njerëzi. . .

Pa kur ardhi italiani,
pendëkorbi si shejtani,
ngriti sharrën e sharroi,
ngriti top e copëtoi,
ndezi zjarr e përvëloi:
gjithë pyllin ma shkrettoi,
gjithë vendin ma shëmtoi. . .

Ku më je, gështenjzë,

nënëzë e babëzë?
Ku më është boçkëza
e ëmbël si mjaltëza?

Ku më është shushurima,
shushurima e fletësë,
që më sillte gjumëthin,
të lehtin, të ëmbëlthin?
Ku më janë shpeshëtë,
që kurdisnin këngëtë?
Ku më janë, ku më janë...
Gjithë shkuan, gjithë vanë,
m'u shkretuan pllajatë,
mbetnë zveshur majatë,
m'u shëmtuan kulmetë,
s'ka se kush ndal sulmetë,
sulmet e lumenjve,
gjëmat e përrenjve,
helmet e gjerprenjve;
s'ka se kush ndal vrulletë,
vrulletë e erësë,
të dimër skëterrësë.
Shteruan burimetë,
dual hidhërimetë...

KËNGA E PESTË

Që nga dita e çlirimit
anëmbanë Shqipërisë
kumboi zëri i partisë,
kumboi zëri i kushtrimit,
i tha popullit, rinisë,
i tha trimit pionierit:

— Pyjetë t'i ruani,
koriet t'i mpruani,
kodrat, rripat t'i bleroni,
rrahet gjith t'i pyllëzoni.
Pylli është pasuri
dhe shëndet e bukuri!

Fjal' e saj — një kokër ar,
ra si shiu në behar,
që sjell jetë, begati
dhe gëzim e lumtëri.

— Ç'janë, vallë, ata flamurë,
që po skuqin pllajave?
Kush këndon e sokëllin,
grykave dhe majave?

— Ato jan shamit e kuqe,
çet' e pionierëve,

që i shpjenë gaz e jetë
pyllit të gështenjave!

Anëmbanë po buçasin
krismatë e kazmave —
për të hapur nëpër rrahe
gropat e fidaneve:
të valojnë nëpër kodra,
si flamur — blerimetë,
dhe të na këndojnë ëmbël
zogjtë e burimetë...
Edhe togjet me gështenja
plot e plot oborreve...
dimrit gjymet të valojnë
vatrave dhe poreve;
e të hajë foshnja e gjirit,
plaku i motuarë,
edhe etjenë ta shuaj
me verë t'kulluarë.

— Gështenjë, moj gështenjëzë,
mirë se të gjemëzë:
mirë sot e mirë mot
e si sot e vjete plot!
Vjen që të sjellë jetë
pionieri trim me fletë!
Që të do edhe të mpron
edhe vendin na bleron.

BALADA E UDHËS NËPËR NATË

*Kushtuar kujtimit të mikut tim të
kohës së vegjëlisë, plakut të mirë
Sandri Kaçkës nga Pogra-
deci.*

Ti mos më prit, o fshati im,
në muaj maj, as në qershor,
se vi i lidhur këmbë e dor'
dhe kthehem kredhur n'hidhërim.

Jam peng ndër pranga q'udhëtoj,
të mbroj kolonën në rrezik,
ah, të mallkuarin armik —
pa vi dhe shkoj, gjith vi dhe shkoj.

Më 1942-43, për të mbrojtur autokolonat ushtarake nga sulmet partizane, që i godisnin, digjin dhe shkatërronin, autoritetet italiane shpikën një torturë të re djallëzore: merrnin peng prindërit e partizanëve dhe i hidhnin, të lidhur, në kamion të hapur, nën grykat e mitralozëve të rojeve. Këta

Unap' i gjelbërth që fërmon,
s'do të më njohë kurrsesi
të veshur tërë tym të zi
dhe të gozhduar në kamion;

as pend' e remës që buçet,
as kodrat tona plot blerim,
as i pafjeturi burim,
që gurgullor në gji të vet:

s'do të më njohë i largti vir,
tek ngjizet dallga edhe vjen,
me rrukullimë, në liqen —
ndaj do më shohë në zinxhir.

Do ngazëllohet korbi plak
në maj' të plepit lletergjënd,
kur do nuhatë përnjëmënd
vargonj të njomurë me gjak.

kamionë i vinin në krye, në mes dhe në b'sht të autokolonave dhe i mbartnin poshtë e lart nëpër udhët e Shqipërisë: në diell, në shi, në dëborë. Në rast sulmesh partizane, fashistët vrisnin së pari pengjet. Një nga këta «pengje» ka qenë Sandri Kaçka, babai i dëshmorit Kristaq Kaçka të brigadës XV, që ra në ullishtet e Elbasanit.

Sandri Kaçka vdiq pothuaj i verbër, pas çlirimit, si pasojë e vuajtjeve që kish hequr në «kamionët e pengjeve».

Do qeshë qeni tradhëtor,
q'ë bëri vendin hi e shkrumb,
pa gazi i tij, i rëndë plumb,
do të më therë në krahror.

Dhe për murishtat anakënd,
të mbytura në drizëri,
do të më dhembë përsëri
mundim i madh i bijve tënd.

... Pra mos më prit, o fshati im,
në muaj maj, as në qershor,
se vi i lidhur këmbë e dor'
dhe shkoj i zhytur n'hidhërim.

Po shorti im qe short i zi:
në fund të majit, në kamion,
të lidhur kuspull me vargonj
më flakin rishtas n'errësi'.

Kamioni ynë ngjit e zbret,
pas tij kolona varg e varg,
dhe natë e zezë rreth e qark
dhe lart milici me helmet.

Por djabat, majtas, lufta vlon
dhe shkrepin flakë n'errësi':
të falem ty, o djalëri,
që e paepurë lëfton.

E vogël je, moj Shqipëri:
një hon përposh, një shkëmb përkrah,
po këtë vrull ty kush ta dha,
të shembësh një perandori?

Dhe zemra ime ndizet gjak,
se jam ndër pranga, pra nuk mund
të ngjitem lart, atje, gjëkund
dhe të derdh plumb, që të marr hak.

Fortesa, tela anemban,
kolona bërë hi, pluhur —
prandaj çdo dru, çdo krep e gur
seç shembëllen me partizan.

Bërtet i vrazhdi zë roman,
kërcet me hov kërbaci i zi,
ah, mbi kurriz, mbi pleqëri,
dërmon i nëmuri karvan,

se jam i mjerë hapsanik,
me krahë e këmbë në zinxhir,
nga vatra shkukur me pahir
dhe flakur udhëve vërtik.

Ne jemi vetë i trembëdhjet,
që shkojmë e vijmë dit e nat,
ah, në kolonën që na mbart
posht e përpjet, posht e përpjet...

Dhe rruga jonë nuk ka cak,
as vojtja jonë s'ka kufi:
Vijm' varavinga në Shqipëri,
q'armiku të mos bjer' në lak.

Dhe nëpër natën plot gjëmim,
kur shpirtin jep i blerti maj,
kalojmë gërxhe dhe pastaj
të shkumbëzuarin Shkumbin.

Pa vjen një amëz lule e bar,
q'e sjell e hollëza puhi
dhe s'di se qysh, nuk di se si,
më dehu mali shqipëtar.

Atje në mal im bir lëfton,
me bomba dore dhe dyfek,
i bie latinut që na djek,
që njerëz vret dhe fshat shkretton.

Harroj varguan që dërmish,
çdo gjë harroj edhe thërres:
«Ah, bjeri qenit të pabes!»
Zëmbytur djalit tim e grish.

... Një shkrepëtimë terrin çan
dhe qiell i zyrtë derdh rrëke,
siç ndodh në maj, kur breshër bje,
mbi të nëmosurin karvan.

Sëllo, kërbac, ti breshër, shi,
t'i kem zili të errtit ferr,
që unë e ndjell e nuk më merr
përgjithëmon' në hon të tij.

Në kurm si çurkë shqota ryn
dhe drithërima më rrënqeth,
kur zhaurin i blerti gjeth
e gjaknë e rrembave ma ndryn.

Kjo jetë e hidhur fort më ngop,
ndaj ik karvani ndër rrebesh —
aty mbi shkëmb, më tej në shesh,
mbi krye: qytë, breshër, shkop.

Kamioni lbardh e udha lbardh,
kur merr kolona tatëpjet
dhe breshëria gjithë godet
dhe pengu i gjallë brenda mardh.

Pa kuspull mblidhem dhe duroj
të fundit rrësk të t'ëmbilit maj,
në fyt e ndjej të helmtin vaj
dhe sytë mbyll të mos shikoj.

... Ne jemi vet' i trembëdhjet
të flakur brenda në kamion,
me mitraloz na kërcënon
xhelat' i vrazhdë me helmet.

I shkëmbtë je, o vend shqiptar,
i bukur je, i ëmbël je...
po qysh mëshirë vallë s'ke
dhe pse s'më fal një cep për varr?

Të fle ashtu siç flenë ata,
që ishin e nuk janë më
e të mos ndjej të ashprin zë,
as prangën që më bren në krah.

. . . Por ja, më tej, një yll u ndez,
zbardh Kasht' e Kumtërit përbri,
pushon e nëmura stuhi
dhe vagëllon i riu mëngjez.

Majmalet zgjohen n'agullim,
buçasin grykat me përrenj
dhe Zot' i madh, që kthjell e vrënj,
më fal përgjumjen — ngushullim.

Ndaj zbehen yjtë lart në qiell,
nuk di se qysh, nuk di se si. . .
Një afsh i ëmbël, ngrohtësi,
të mardhtin kurm seç ma mbështie.

Shkrep agu i ditës me uror
dhe qiell e kulme kuqëlon,
tuliten mjegullat në hon,
pa gdihet dita një qershor.

Ky trup i mardhur avullon,
siç avullojnë malet lart;
karvani i ngathët që na mbart
nëpër këthesa rrotullon.

Plot gas e shpresë frymë marr,
kur rreth e rrotull nis kundroj
dhe vojtja ze më duket hoj,
ndaj shoh greminën bërë varr.

Ja, autoblanda nxirë zhur,
përposh kamionë nëpër hon. .
«Hej, rrofsh, o djalë, që lëfton!»
dhe zemrën time e bëj gur.

Kamioni ynë merr përtpjet,
pas tij kolona varg e varg
dhe agullima rreth e qark —
mbi ne fashisti me helmet.

Po ja, befas në një pusi
karvan i qenit u kllapos,
«Milic i zi, tani t'u sos!»
bërtas sa mund, me brohori.

Gërvijnë boshtet rreth e çark,
autokolona ngrin në vend
dhe çet' e malit përnjëmend
e kap armikun si në çark.

Buçet i vrazhdi zë barez
dhe komandanti urdhër jep,
që të dëgjohet cep më cep:
«Të vritet pengu albanez!»

Milici dridhet nën helmet
dhe mitralozin ngre mbi ne,
ndaj shtang kolona nënë fre,
por trimi partizan thërret:

«Hej, çetë, ndal e mos qëllo,
armiku ynë vjen me rreng,
se na ka marrë pleqtë peng,
tërhiqu lart edhe qëndro!»

Ngurrojnë djemtë lart në breg,
ngurrojnë trimat në pusi,
dhe zbret kolona si stuhi,
se hapur gjen të pjerr'tin shteg.

... Ne jemi vet' i trembëdhjet,
të lidhur brenda në kamion,

që sipër honesh rrotullon,
për tatëpjet, për tatëpjet.

Pse na kursyet, djem, përse,
e nuk lëshuat zjarr e plumb
kolonën që ta bënit shkrumb
bashkë me ne, bashkë me ne. . .

Pa plag' e mpiksur fort më dhemb
dhe hallk' e ndryshkur gjith më breh,
ah, mish e kockë, porsi teh,
dhe nuk më shemb, jo: nuk më shemb.

Më këmbë ngrihem e thërras:
«Qëlloni, djema, pa kursim,
se jetën japim për çlirim
dhe vdekjen presim ne plot gas!»

Edhe kur ne të trembëdhjet
na çon kolona me vërtik,
me të mallkuarin armik —
gjith çeta lart na përshëndet.

Dhe përmbi krye ç'i valon
flamuri ynë i kuq si gjak,

që rrez' e diellit e përflak,
ndaj zemra ime nis gufon.

Të shoh, flamur i kuq i zi,
se shpresën gjallë ti ma mban
dhe pres të ngrihesh anemban
mbi mal e fushë, në Shqipëri.

Zien val' e shkumbtë në liqen,
vjen qark zgalemi fluturak,
nxiton kolona varg e varg
dhe fshati, tutje, zbardhëllen.

LETRA E FUNDIT E NJË DJALOSHI PARTIZAN

I

— Do shkoj, nëno, tha, do shkoj:
kaqe varre,
kaqe zjarre,
kaqe shokë në litare. . .

Jo, nuk duroj!

Rri të ha e nuk ha dot,
bje të fle e nuk fle dot,
se vendi gjithë u mbyt me lot,
në zjarr e lot,
në gjak e lot.

Nëno!

Më ndizet zemra kur dëgjoj,
më erren sytë kur shikoj
kaq lule zie nëpër mure
dhe varret që përpijn' qivure.

Papritmas¹⁾ një,
papritmas dy,
papritmas ran' njëqind e dy.
Kush ra në mal dëshmor,
kush ra në burg theror. . .

Nëno!

Lëftojnë shokët lart në mal,
do dal!

«Se ja të bëhet Shqipëri
A ja të mbetet gur e hi!»

Ah, biro, jo,
mos shko!

Ty sy të kam edhe kandil:
mos dil! —

Dhe nëna çan,
po djali i saj del partizan
dhe lot i nënës nuk e mban,
siç nuk e mban
as mot i keq, që fryn e bie,

1) Me këtë fjalë fillonin më të shumtat e lajmërimeve të vdekjeve në kohën e okupacionit. «Papritmas» do të thosh «vrasje»: në rrugë, në shtëpi, në burg, në kamp. . . Tërë muret e Tiranës nxinin nga qindra dhe mijëra «lule të vdekjes», siç u thoshin kartave të përzishme. Shpesh, për të kallur frikën, okupatorët dhe shërbëtorët e tyre i hidhnin të vranët rrugëve dhe i linin aty ditë të tëra. Por të gjitha këto, në vend që ta thyenin, e forconin më fort qëndresën dhe luftën e popullit.

as qielli i mbarsur me rrufe,
asgjë mbi dhe!
Se zemr' e tij ndër flakë u ndes.
Tha: «Shkoj të rroj a shkoj të vdes.»
Dhe roj' e çetës i thërret —
me zë gjëmimi i thërret:
— Hej!
Kush shkel këndej?
Ndal!
Ndal aty se hapa zjarr!
— Jam un, vëlla,
un yt vëlla. . .
vij që përtej,
ku vendi gjithë digjet zjarr,
ku varen shokë në litar
ku forrat në kolltuqe rrinë
dhe hanë, pinë,
në treg e shesin Shqipërinë,
me këmbë shkelin vegjëlinë.
— Eja, shok,
me ne tok:
«Për liri e Shqipëri»,
Shtëpia jonë do të jetë dushku
dhe larushku.
Do të lëftojmë mal më mal
dhe hovin ton' s'ka kush e ndal,
as rob,
as zot.

Dhe fjala jon s'do jetë fjalë,
po zjarr e valë.
Dhe mblidhen shokët partizanë
nga çdo anë —
që nga Korça në Tiranë:
«Me një torbë me fyshek'
e një dyfek. . .»
Dhe sulm i tyre s'është sulm,
po afsh rrufeje,
që zbret prej reje.
Pa merr armiku zjarr për zjarr
dhe vetë bje tek hapi varr.
— Ti paske tanks që flakë vjell
dhe top të madh që vdekje sjell.
T'i kam parë, t'i kam parë,
djegur në Guadalaharë.
Dhe tanksi ndizet flakërimë
me një shishe me benzinë,
pa topat ndryshken buzë udhe
ndër kërminj e ndër kërpu dhe.
Nga rrënja tundet skllavëria
dhe milicia
e njetij qenit «shkëlqesi»,
që mbledh nga gjaku pasuri
dhe e hedh në Itali:
për më von —
në siguri;
pa lë mal edhe lë fushë

për t'u mbyllur në kaushë.
Dhe m'i shkon nami anemban
atij djaloshit partizan...

II

Por ja, sa bje Perandoria,
vjen e na derdhet Hitleria,
që ia vazhdon me zjarr e varr
dhe ngre trikëmbse në pazar.
Pa vjen dhe dimri me dëbor,
dhe shkurt i ngritë me terror
dhe mercenari horr —

me pushtonjësin ortak
për plaçk e gjak:
e ndjek
me mitraloz e me dyfek
dhe i ngre prita nëpër shtek.

III

Që nga malet me dëborë
zbret brigada partizane:

vrulltas vjen e vrulltas shkon
dhe lumenj në va kalon
dhe këndon,
dhe këndon një këngë lufte
për liri e drejtësi,
«Vdekje fashizmit» — një zë buçet,
«Liri popullit» dikush ja pret. . .
«Si jeni, shokë?»
«Mirë, shoqe!»
Të gjakosur: «Mirë, shoqe»,
të rreckosur: «Mirë, shoqe»
edhe «Mirë» në uri. . .

O moj shoqja partizane:
hodhe tej ato fustane,
flake tej ato stoli,
për të veshur veshje burri,
për të bërë luftë burri,
strehë qielli, shtresë guri,
si iliret e qëmote
edhe si motrat suljote. —

Fjala jote,
fjala jote, flija jote
vlug na jep edhe guxim,
vdekjen na e bën gëzim. . .

IV

Ardhën shokët dhe i thanë:
«Lajm të zi, o shok» ç'i thanë,
«lajm të zi të sjellim sot,
plumbi ta rrëmbeu vëllanë,
flaka ta sheshoi shtëpinë...»
S'bëri zë e s'qau për mort.
«Un' shtëpi kam Shqipërinë,
shokun tim e kam vëlla».
Tha kështu, u ngrit më këmbë
dhe fshiu lotin me pëllëmbë:
«Dua urdhër që të shkoj
edhe gjakun t'ja shpagoj...»

V

Por ja, na vjen një lajm i ri,
që sjell jetë, gjallëri:
Shokë,
shokë!
Sihariq se erdh pranvera!
Ngjitet avulli përpjetë,
plisit nis i ndihet era,

dhe në pllaja,
gjer në maja,
fletë

nisi të lëshojë pylli,
trezeartë po ndrin ylli.

Ah, tani:

«Ja se vdekje, ja liri!»
dhe me ngulm
pritet urdhëri për sulm.

Hej,

ti kukudh reaksionar
dhe ti i verbti mercenar,
përse më pret
me plumb e zjarr?

Po arësye Balli s'jep,
si pemë s'jep

një plep.

Dhe partizani e sulmon,
me bomba dore e sulmon:

«Ah, klysh i lekëve, ti klysh!
Shokë, yrysh!»

Dhe mercenari mbetet horr,
ta hanë sorrat mbetet horr.

Po partizani udhën hap,
e ndjek nazistin çap për çap:

«Pa dil, katil, pa dil këte
të marrësh dhe,
të kalbesh brenda përgjithmonë!»

Por ai qen katil nuk del,
rrethuar rri me grop' e tel,
dhe luftë bën për çilimi
dhe vret grani
dhe hedh në pranga pleqëri,
dhe djek plëngje e shtëpi;
... rrethuar rri me grop' e tel.

Por ja që tej,
ku malet ngjiten lart në qiej,
dëgjohet një gjëmim i ri
dhe mizëri
po vjen armiku me kolonë,
dhe shkel dheun, valthin tonë,
tankse sjell edhe çelik...
«Qëndro, armik!»

Dhe sa të thuash një, dy, tri,
kreu i kolonës bëhet tym
dhe bishui tym
dhe gjith kolona shkrumb e hi,
«Hej, o Hitler, ti nuk e di:
kësaj i thonë Shqipëri!»

VI

Mirditë, ti:
male mbi male,

mure mbi mure —
jetë babëzie,
pranga skllavërie,
shtuar e shumuar,
rritur dhe rënduar
me ferman Turqie,
pare Austrie,
dhe bekime Italie.
Pa dergjet turma proletare,
brenda natës mesjetare,
nënë thundrat bajraktare,
tyxhare
për gjak.

.....
Thonë s'bje,
sindëkur se s'ra as dje,
se e mban
një i fortë kapedan:
mik për kokë me sullitan,
edhe mik me Austri,
gjithmon mik me Itali,
me atë që jep flori.

— Kapedan?
Prit të shohësh partizan,
partizan me yll të kuq,
flamurburbuq,
që e mban hedhur asaj qafe;
partizan që s'di e s'njeh

kapedanë përmbi dhe.
Dhe malet ulen,
kullat shemben
dhe flak' e zjarrit vlon si det. . .
se Mirdita u ngrit vetës,
theu prangat e mesjetës.

Ra,
ra,
ra
përgjithmonë,
përgjithëjetën
skllavëria bajraktare
që e fshiu me fshesë zjarri,
katundari, proletari.

VJI

Pa vjen fjala se në Prezë
qenka mbledhur, qenka derdhur
fundërrina faqezezë,
që të presë monarkinë —
të zbarkojë me Anglinë.
— Prezë,
prit!

Po nuk pret as agë as be,
se kishin bërë shokët be —
t'u bëjn' lëkurën dajire. . .
Ikin burrat edhe lënë
mitralozët, xhephanenë,
gjithë prunë!
hedhin vë e ngjitin kodër —
ku më je, moj loke Shkodër?

VIII

Dhe sulm pas suimi, rrëzë Tirane-
zbritën çetat partizane.
Ah, Tiranë,
burg e varr për djemtë tanë. . .
Se ti,
dhe ti,
dhe ti
hajdut këmishëzi,
shpirt-tyxhar e bejtexhi
e shite vendin tënd ,
për pasuri
dhe bashkove Shqipërinë
me Italinë,
dhe si shpërblim, si tradhëtor,
je «kavalier», komendator»:

Ti ngrite pallate mbi brigje,
çifligje rrëmbeve!

me ligje!

Dhe grive, shqeve. . .

Ah, ligji yt —

ligji i ujkut

që ze për fyt e mbyt.

Unë ta njoha ligjin tënd
në fshat, qytet dhe anakënd.

Prite tani

dhe ligjin tim:

shkruar në burgje brenda

me gjak të kuq,

dhe shkruar, bluar, përsëri

në luftra, vojtje dhe uri,

në dëborë dhe në shi,

në nete shkurti gjakatar,

hijesh trikëmbshi me litar,

nëpër rrebeshe e valoma,

kur gdhihej dita me kufoma

hedhur rrugës, në trotuar,

flakur qenve në pazar. . .

edhe kur, nëpër shtëpi,

nënat qanin logori,

se erdhi dita kur Pylli i Brinjës

t'i turret Malit të Dusinjes —

si në vegimin makbetian

Dhe Shën Prokopi ndrit, shëndrit

dhe hedh predha si xhirit.
Por mbyllet rrethi qark e qark,
armiku mbet në thark.
Do të ikë e s'ik dot
dhe përpëlitet kot më kot.
Mor Hitler, o mor i gJORë,
predhën po ta pres me dorë,
siç ta pritën, o i ngrat,
atje tej në Stalingrad,
ku të bënë hi e shkrumb.

IX

Pa një mëngjez,
kur bij' ngadal një pikë ves' —
situr hollë nëpër sitë,
nëpër mjegull, nëpër dritë,
ay djaloshi partizan
rri në gur, i shkruan kartë
nënës tija zemërzjarrtë:
«Ti, nëno moj,
tanithi sosa rrëzë Tirane,
dhe së këtejmi të dërgoj
shumë të fala partizane.
Dhe në pyeç: si jam, si shkoj —
shëndosh e mirë, dhe lëftoj

me shokë shumë: për Shqipëri».
Dhe ditë shkojnë e nete vinë
dhe derdhet gjak për Shqipërinë,
dhe bëhen sulme partizane
brenda Tirane. .

Ndarë më dysh, me tela, gropa
dhe barikada,

ndaj ndizen zjarre flakadan.

Ay djaloshi partizan
përpara prin edhe sulmon,
përmes qytetit që gjëmon,
dhe ja, befas, i ra në gji
një plumb i valë kobëzi. . .

— Bini, shokë, se na vranë! —

Dhe u ranë

ata trimat partizanë,

zjarr për zjarr e varr për varr.

— Të dhemb, vëlla?

— Jo. Asgjë nuk ka. . .

Po gjaku derdhet si rrëke
përdhe. . .

— Un, shokë, vdes:

kujdes ma kini Shqipërinë
dhe vegjëlinë. . .

Dhe midis britmash vetëtime,
si ndër vegime,

vështronte tej, — ndaj jepte shpirt, —
ah, Shqipërinë e çliruar.

me gjak çliruar,
mbi eshtra trimash të ndërtuar:
pa robëri,
pa skllavëri.
Dhe dor' e nënës shqipëtare,
sa gjithë Shqipëria rritur,
sa qiejt tanë, sa malet vetë
e ledhatonte lehtë — lehtë...
Pa vdekj' e tija s'ishtë vdekje,
po ëmbëlsi,
që s'ka kufi.

Priskë, tetor-nëndor 1944

— lexuar në një mbrëmje letrare.

KARTË NGA SHËNDAUMI

— E njoma pendëne në vrer —
të nis t'ju shkruaj këtë kartë,
ah, këtë kartë!

Sa tmerr, o zot, sa tmerr,
ta njomësh pendënë në vrer!
Kaq tmerr të zi e lemeri
që panë sytë e mi —
s'ka parë asnjeri.

... Shtëpinë e pashë kur m'u doq,
e pashë foshnjën kur m'u poq —
edhe tim shoq,
po, dhe tim shoq!

Dhe jam q'ahere siç me sheh,
ah, siç më sheh e nuk më njeh:

një fletë e thatë nëpër erë,
kur në parajs, kur në skëterrë.
Edhe mendimi im. . .
Ç'mendim! . .

Un' natë për natë bredh ndër qiej,
po, bredh ndër qiej
e kur më shkrep shkoj tejpertej,
mbi male shkrumb, mbi kulme hej,
po, tejpertej.

Rrëshqas a strukem mbi selvi,
si për çudi:
se vetë zonja Shërmëri,
se vetë zoti Shëndëlli
më mbajnë sipër mbi selvi;

dhe shkoj me qerre që gjëmon
dhe bubullon e vrungullon
dhe zjarr lëshon —
se tetë kuaj qerrja ka
dhe tetë krahë kali ka —
të kora e lashtë atje la.

Dhe mjekra e zotit Shëndëlli,
kjo mjekra e tija ngjyrë hi,
zbret poshtë mbi selvi.

.

Shtëpinë e pashë kur m'u doq,
e pashë foshnjën kur m'u poq —
edhe tim shoq,
po, dhe tim shoq!

4 Sa tmerr i madh, sa tmerr to
ta njomësh pendënë në vrer!
Kaq tmerr të zi e lemeri,
sa panë sytë e mi —
s'ka parë asnjeri.

Për drekë shkoj ne zoti vet,
ne zoti i madh e i vërtet',
që rri në ret'
me këmbët varurë në det.

Më thotë i shenjti: «Ulu, ha.»
Dhe unë q' sh: «Hahaha!»
dhe unë qaj: «Hahaha!»
— Jo, mis' prej foshnje nuk do ha.
Dhe ik pas'aj e fluturoj,
në qiej të verdhë si limoj,
e shkoj e shkoj.

.....

Tak-tak troket, tak-tak:
«As hape derën pak,
as hape shpirtin pak.»
«Kush është në çardhak?»
S'përgjigjet asnjeri
nga terri i zi.

I them: — «Hej, folë! Kush je ti
në terr të zi?».

«Jam zonja Shërmëri.»

... I bje më gju, bëj metani,
një herë, dy, dyzet e tri
edhe lotoj si foshnjëri:
«E'rgjëndë je, moj Shërmëri,
e vojtur je, moj perëndi,
se ti ke qarë, se ti di,
sa është e dhemshur një fëmi,
sa është e ëmbël një fëmi.
Ah, kisha zonjë, një fëmi,
dhe desha fort ta mbaj në gji,
ta mbaj, ta rrit për Shqipëri,
për Shqipëri!»

... Shtëpinë e pashë kur m'u doq,
e pashë foshnjën kur m'u poq —
edhe tim shoq,
po, dhe tim shoq!

ps

Sa tmerr i madh sa tmerr,
që panë sytë e mi,
s'ka parë asnjeri.
Pa nis qan zonja Shërmëri,
aty, në sytë e mi:
i rrjedhin lotët në shami.

Dhe nis e unë edhe qaj,
vajtoj, vajtoj me vaj.

ps

O sa çudi,
o sa çudi,
të qajë zonja Shërmëri,
si qan një çilimi!

ps

Më erren sytë kur ze qaj,
më mbytet shpirti kur ze qaj,
nga kaqë vaj:
nga vaji im, nga vaji i saj.

ps

Pa muret nis që t'i zgërmas,
Ah, thonj-përgjakurë i zgërmas,
edhe bërtas,
porsi e çmendurë bërtas,
ah, leshlëshuarë bërtas:
«Gënjeshtër je, moj perëndi,
gënjeshtër, zonjë Shërmëri,
se po të ishit, s'ka se si
të derdhej gjak në njerëzi,
të vishej jeta në të zi:
Jo, ju nuk jini asgjëkund
në botën që s'ka fund.»

... Tak-tak troket, tak-tak:
«As hape derën pak,
dhe zemrën hape pak.»

Dhe përsëri
hyn brenda zonja Shërmëri.

Kjo zonjë e rëndë Shërmëri,
kjo nënë e vuar Shërmëri,
veshur me rgjënd e me flori, —
në dorë një çiri.

Dhe mbushet oda dritëplot,
pa mbushet shpirti këngëplot,

dhe syri im s'ka pikë lot,
o zot i madh, o zot!

E më ka zonja rrotull saj
një tufë ëngjëjsh të pafaj,
dhe s'ndje më vaj...
Pa midis ëngjëjve e shoh
ah, foshnjën time dhe e njoh!

I bje më gju, bëj metani,
një herë, dy, dyzet e tri:
«E madhe je, moj Shërmëri,
ti dorëlarë me flori,
ti më ke ëngjëj mizëri,
ah, falmë ti një mituri,
ta marr ta mbaj në gji,
ta mbaj, ta rrit për Shqipëri.»

Dhe duart zgjata që ta marr. .
Këndon këndezi një, dy, tri
e tretet zonja Shërmëri,
si engjervi.

Qiriri shuhet pas qiri
e mbetem rishtas në të zi,
në terr të zi,
në lemeri.

O sa çudi,
o sa çudi!
Jam unë vetë Shërmëri —
e s'di njeri,
nuk di njeri!

Po mos i thoni asnjëri,
se del ariu
nga kora e zotit Shëndaum:
troket në shkallë bum-bum-bum,
buçet në derë dum-dum-dum,
e s'ka askush që të shpëton,
kur bubullon e vrungullon
e topi i shkretë kur gjëmon,
kur mitralozi të gozhdon,
kur qen milici të gërmon
e yt vëlla të tradhëton —
Paterimon... Paterimon...

Më thirri i shenjti e më tha —
i rrepti Shërmëhill:
«Pse s'vjen, moj bijë, atje la,
ku brenga s'ka, ku dhembje s'ka?» —
me gojë vetë seç më tha.

S'i thashë: po,
s'i thashë: jo,
se un' pres foshnjën që të shoh

e ndër njëmijë do ta njoh.

Po, do ta shoh!

E miturë është e sisë do,
e vogël është e këngë do —

«Më lerë e shko!»

Dhe iku zoti Shërmëhill.
u fut në kora, në kandil.

Pa ngrihem natën e këndoj,
ah, foshnjës sime i këndoj:
«Tumna, tumna, tumnana!
Këtë foshnjë kush e ka?
Kush e ka e kush e do?
Kush s'e ka e kush s'e do?
Obobo, obobo!»

Ah, foshnja ime u bë hi,
e unë klith nëpër çmendri.

Po sonte prapë do fluturoj
në qiej të verdhë si limoj,
në qiej të athët si limoj
dhe foshnjën time do kërkoj,
do fluturoj!

Mos qeshni, zonja e zotëri,
se flas kështu si çilimi,
se qaj kështu si mituri,
e veshur tërë në të zi,
në një qelizë në çmendi,
këtu brenda në çmendi.

... Shtëpinë e pashë kur m'u doq,
e pashë foshnjën kur m'u poq.
Sa u përpoq!
Sa u përpoq!
Edhe tim shoq. .
Dhe qindra njerëz si tim shoq
e djem të varur në litar,
kufoma hedhur në pazar,
e gjak të kuq në gur të zi,
fashistë qena mizëri.

Më vjen nga thellë të bërtas,
në mes të natës të këlthas
e majë botës të buças,
që të dëgjojë fund e krej,
kush gjak njeriu ka në dej:

Perandori!

Perandori!

Perandori, xhehnem i zi,
ti, nëmëmadhe Itali,

ti që më solle robëri.
ti që më veshe në të zi,
ti që më mbylle në çmendi,
u bëfsh hi!

E mos të mbettë gur mbi gur,
po vetëm pluhr,
ah, vetëm pluhr!

Tak-tak trokas, tak-tak:
as hapni derën pak,
dhe shpirtin hape pak...

Shtator, 1943.

TEUTA ILIRE

Llapi romaku zeshkan
përpara Teutës ilire,
bardhoshes Teutë ilire,
me zë të vrazhdë, nopran,
dhe ngriti pëllëmbën krenar,
dhe kokën e ngriti me zulm,
i dehur nga vrulli gojtar,
sikur të kish qenë në kulm
të podiumit patrician,
brenda në *Forum Romanum*:

«Ky det është yni, i Romës,
që nga një buzë tek tjetra,
dhe nga një valë tek tjetra.
Pra lundra ilire s'do lerë Roma
të shqasin mbi ujrat e detit.
Dhe urdhëroj, në emër të Romës,

të jepni galerat ilire,
të gjitha anijet ardiane
dhe gjithë lundrat liburne
dhe tërë detarët e tyre
të lidhur me pranga në duar, —
t'i varim lart, në sterenë, —
trofera në emër të Romës!
Dhe dua rishtas, me ngulm,
ulkonjës sonë romake
t'i fali të gjithë sa jeni
ju, fiset e shumta ilire.
Se deti është yni, ta dini:
që nga një valë tek tjetra,
që nga një buzë tek tjetra!»

Dhe zëri ndaj ngrihej i dehur,
dhe krahu ndaj ngrihej i hedhur
dhe fryhej fikthi zeshkan,
si brenda në *Forum Romanum*.
Shëndriti një shpatë ilire
dhe vringëlliu. . .

Përnjëmend
nga trangu i shtatit të shkurtër
kërceu koka zeshkane
dhe shkoi rrukullimthi
në tokën e lashtë ilire,
në tokën e shenjtë ilire.
. . . Dhe s'llapi më goja noprane.

Se vetë Teuta ilire,
e rrepta Teutë ilire,
bardhoshja Teutë ilire
ja preu kokën romakut.

SPARTAKU

Me Romën e vrazhdë luftoi Spartaku.
Rodopi i shkëmbtë nga rrëza u tund. . .
Plakosën legjionet dhe Thraka u mund,
në bandra të rënda skllavrie ra thraku.

Nën thundrën tirane — mundime pa fund,
se shkelte dhe shtypte pa zemër romaku. . .
Por skllavi i paepur, qytetit te praku
pishtarin ia shpuri dhe zgjedha u shkund.

Luftoi kryengritësi dhe vjete me radhë,
i kuqi skllav e mudi xhelatin e bardhë
dhe dërmën pareshtur ushtrive u dha.

Po Roma kuçedër kish shtatëqind krerë,
përmysej përtokë, por ngrihej përherë,
gjersa vigani i Thrakës në luftë u vra.

VARR MILICI

Kalbet kryqi përmbi dhe,
kalbet kërma poshtë tij. . .

E pyeta: — Cili je?

— Jam, më tha, këmishëzi.

— Qofsh gjithmonë, aty, siç je,
kallur brenda pa savan,

po më thuaj: qysh e pse?

Tha: — Më vrau një partizan.

Pata bredhur mal e det,
nga Madridi në Harar,
pastaj duçja me gjith' mbret
m'hodhën në dheun shqiptar.

Dhe tani seç mbeç' këtu
me të ndryshkurin helmet.

Thyer kokë, dorë e gju —
toka juaj po më tret.

— Nuk më thua, ore ti,
ç'bëre vall' në dhe shqiptar,
Spanjë edhe Abisini?
Tha milici: — Vura zjarr;

hi e bëra çdo tukul,
çdo kasolle dhe shtëpi,
edhe hovi nuk m'u ul,
as kur dogja pleqëri.

Dhe më hodhën më kët an'
për të djegur një katund,
po më pa një partizan
e më shtriu përdhe me plumb.

— Mbiftë ferrë, mbiftë gjemb
mbi varr tënd, t'i kesh mbi krah
e mbi kryqin që t'u shemb
korbi thirrtë kra-kra-kra.

... Rritet gjembi përmbi dhe,
kalbet qeni, bëhet pleh:
Emrin ia ka fshirë era,
shpirtin ja për lau skëterra.

1943.

PRISHTINA

Prishtinë, ti
burg vigan,
varr vigan!
Aty tek ty,
në dheun tonë të amëshuar,
— lidhur në pranga,
robëri pas robërie,
u dergjën,
hoqën e vojtën
dhe ranë fli
për yllin e kuq të Shqipërisë së re,
për drejtësi
dhe për liri,
bijtë e vendit,
më të zgjedhurit,
më të mirët,
martirët!

1944

NATË VJESHTE

Një nga netët e para pas çlirimit të Tiranës, në një shtëpi përdhese, një nënë qante me zë të mbytur të dy djemtë e vrarë në kampin e Prishtinës. Njërit i thoshin Kristaq, tjetrit Kostaq.

Vjeshtë e gjatë,
natë e gjatë...
Bie shi
rrëmbyer,
papushuar
dhe bluan tokën e gurët bashkë.

Dhe brenda në natë,
në shi, errësi,
nëpër gërmadhat që lanë prapa
mortaajat dhe zjarret e fundit

hitleriane,
një nënë
e padukëshme,
vatërshuar,
vajton
me logori
të dy djemtë e vrarë larg,
në kampe,
për Shqipëri.

Tani pushoi,
ndofta u lodh
dhe rri e mekur
(a mbase qan me zë të ulët
po muret,
shiu,
dhe era
ja mbytin zërin?)

Dhe shiu i vjeshtës,
që bluan tokën e gurët bashkë,
vazhdon
papushuar,
rrëmbyer.

Tiranë, dhjetor 1944

BALTËS SHQIPTARE

Të dua, baltë shqiptare!
të dua
egërsisht,
dëshpërimisht —
si ujku pyllin,
si vala valën,
si balta baltën!

Se gjer mbi gju
jam brenda teje;
se lerë kam këtu
si ati,
gjyshi,
stërgjyshi.

Të dua, baltë shqiptare,
se gjer mbi bel
dhe përmbi bel,

jam brenda teje
e s'dal dot —
se s'dua!

Se ti më lidh
e më mban
me mjaltin tënd
dhe me pelinin tënd!

Se vdekur ka,
këtu, tek ty
dhe nëna
dhe ati,
dhe gjysh-stërgjyshi!
Të dua baltë shqiptare,
magjistare,
e ëmbël dhe qetësuese —
si vetë vdekja!

Se thellë jam, këtu,
brenda teje:
gjer mbi gju,
gjer mbi bel
e gjer mbi krye;
dhe dua fort të dehem,
me afshin tënd
të prehem

(ah, që tani dhe përgjithmonë!)
brenda teje;
të të pushtoj,
të më pushtosh;
të të shtrëngoj,
të më shtrëngosh
e të më tretësh
si gjysh-stërgjyshët
e si po tret
ah, flokëbardhin
e shtatzhuriturin
babanë!

Të dua baltë shqiptare,
magjistare,
ti, mjaltë e ëmbël,
ti helm e hidhur!
Të dua:
egërsisht,
dëshpërimisht :

si ujku pyllin,
si vala valën,
si balta baltën!

Shtator, 1943.

GJUHËS SHQIPE

I

Të falem ty, o gjuhë-shkëmb,
me rrënjët thellë në shkëmbënj,
që çave qiellin kur t'u vrënj
dhe shembe bisha e shtërpënj,
pa mbete prapë
shkrep e shtëng;

të falem, gjuhë-shkrepëtim,
që shkrep në qiej e vrungullon,
me bujë pyjesh bubullon,
me gjëmë detesh uturon,
dhe je, siç ishe,
vetëtim;

të falem ty, o gjuhë-hoj,
ty, zëth i nënës — qetësi,
ty, këngë e foshnjës — kaltërsi,
ty, afshi i zemrës — dashuri —
gjithmon e ëmbël —
mjaltë zgjoi.

II

Të falem ty, o gjuhë e fisit tim,
siç nuk i falem asnjë perëndi —
se tempull i përjetshëm më je ti,
dhe ti mburoje nëpër mot të zi:
ti, dritë e krirtë nëpër errësi,
ti, perëndi, që nuk ke perëndim.

III

Të falem ty, o fis i vendit tim:
Ilir i lashtë, arbër i ri —
dhe sot shqiptar në shumë Shqipëri...
ty, i paepur popull luftëtar,
qëndresë e fortë në luftë e zjarr;

ty, o gjahtar i moçëm me hobe,
dhe ty, bari, me hark e me kope,
ty, bujk, me shpatë e me qe,
ty, nënë e dhemshur e grua-gur,
ju, që me shtatet ngritët mur:
ju rroni dhe rilindni përsëri,
siç lind nga trungu bisku i ri,
kur mplaken edhe vdesin perëndi...
Ju, mbrujtët e mbrojtët gjer në varr:
gjuhën e shqipes sime
thesar.

LALOTI

*Kushtuar kujtimet të veteranit
Sotir Josif Guçit nga Pogradeci,
që i thoshin Lalot.*

Me dhjetë fyshekë, me afshin që vret,
në Vlorën e bardhë shkoi luftëtari —
atje tek e grishte nderi dhe zjarri —
armikun ta hidhte brenda në det.

Çirrej e grisej Myfid tradhëtari:
«Ç'po bëni, kardashër? Ç'po bëni, medet!
«Bretkosën» e kemi të dytë dovet,
se në Anadoll ç'na iku i pari!»

Po shkoi përpara ky trimi Lalot:
atdheut, atdheut t'i dalë për zot!
Kërcet mitralozi në natën e hirtë

nga telat me gjemba armiku qëllon. . .
Laloti vërviti gunën e dhirtë
si urë dhe brenda fortesës vërshon..

Sotir Josif Guçi kish qenë murator, i mërguar në Rumani. U kthye më 1914 në Durrës, si vullnetar, me mokrarët, dhe luftoi në Rrashbull, më vonë luftoi nën urdhërat e Themistokli Gërmenjit, pastaj në Vlorë, kundër italianëve.

ESAT PASHA

Kur shterri grazhdi i bab'merhum sulltanit,
Esati gishtin kaplloqes i vuri:
«A llokma nep? I mirë asht e gjauri!»
dhe tasin i zgjati sërbit, junanit. . .

Për princ çifligjesh ç'i qeshte nuri
dhe vulën vuri kasapi i vatanit:
Korçën — grekut, Vlorën — italianit,
sinorët rrotull Tiranës i pruri.

Kur ngordhi nemci — frëngu i dha bukë
të mbledhë kopukë bashibozukë. —
Me satër më katër vendin e griu,

pa shkoi në Paris, imzanë të verë,
po trim me fletë seç doli Avniu
dhe kërmën ia flaku drejt në skëterrë.

EFREMI I GJINIT

Efremi i Gjinit, renegat Elbasani,
vetveten ç'e shpalli vorioepirot:
Kuleta e Llasos pare kish plot,
pra për Heladën furrë i digjej xhani.

Në Korçë brenda kurdiste komplot
dhe hapte helmin që hidhte Junani.
Themistokliu ish vrarë... Pra, hajvani
pandehte se Korça kish mbetur pa zot.

Kambanat binin, meshonte dhespoti...
Efremi mbante fjalime te Stema:
«Shqiponjën në Korçë nuk e ze moti

pra, burra, tyxharë, kërkoni Greqi!»
Por kupa u mbush dhe trimi Paza Pema
me plumb e shtriu renegatin e zi.

1959.

DJE DHE SOT NË FSHATIN TIM

Dikur,
në fshatin tim
binin shpesh
dyfegje —
natën.
Dhe oxhakët ndillnin e shpinin
krismat
shtëpi më shtëpi.
Dhe njerëzit, të krrusur pranë vatrës,
në dritë pishtari,
thoshin me ankth:
«Këta dyfegje ranë në plot.
Kush u vra vallë?»
Dhe nënat pyesnin me dridhma:
«Jini a s'jini të gjithë
këtu?»

Dhe lajmi kobëmadh hapej, shpejt,
anëmbanë
se dikush ish vrarë në pritë,
për gjak. . .
Dhe vajtonin
nëna, gruaja, jetimët,
dhe njerëzit tundnin kryet,
të pikëlluar
për atë që ish vrarë
dhe për ata që do të vriteshin
më tej —
gjak kundër gjaku.
Po shpesh, në fshat e mbi fshat,
krisnin batore të tëra
dyfegjesh
dhe binin shumë burra
nga të dy palët;
dhe breheshin, bluheshin, shuheshin
fise të tëra
të ndara dhe përçara
në hasmëri shekullore,
që as pleqtë nuk mbanin mend
zanafillën.

Në fshatin tim,
ditën dhe natën,
njerëzit vozitnin me drojtje

në udhë pa udhë,
nëpër shtigje të humbura, të errëta,
nëpër gëmusha të dendura
dhe gërxxh më gërxxh,
me të vëzhguar, me të nuhatur,
që të mos binin në pritë,
tek priste
dyfeku grykëgjatë.
Dhe arat mbeteshin lëndina,
kopetë e dhenve — bështina,
se zotërit e tyre
nuk dilnin dot me qe e parmendë,
me dhen, në kullotë.
... Dhe sundonte skamja e hidhur,
ankthi i madh për misër e dhallë
dhe errësira.

Në fshatin tim,
kosa e zisë së bukës
dhe e sëmundjes
kositnin pareshtur
duaj të njomë:
fëmijë të mitur,
djem dhe vajza të reja
dhe burra në kulmin e moshës —
për një kokërr misër
e një kokërrizë bari mjekonjës.

Në fshatin tim,
me qindra trima sa dirsur mustaqja
— Dhëndurë të padhëndëruar —
dhe burra në moshë të pjekur,
që mbanin mbi supe karvanë fëmijësh,
braktisnin vatrën
dhe merrnin mërgimet e largëta:
për bukë e kripë,
për borxhe të rënda kamate,
që rriteshin, siç rritet orteku i borës,
dhe linin andej, në mërgime,
të ritë e tyre
dhe kockat e tyre për jetë e mot,
ndërsa, këtej,
vajtonin nënat, nuset, jetimët.

Në fshatin tim,
vdekja
ish shtruar këmbëkryq
dhe hante jetën tonë.

Tani,
në fshatin tim,
nuk bien më dyfegje natën
ndër prita hasmërie.

Tani,
në fshatin tim,
nuk vdesin më foshnja të njoma,
as djem të rinj, as vajza të reja,
as burra në kulmin e moshës
nga skamja dhe sëmundjet,
se hovi i tyre u pre.

Tani,
në fshatin tim,
të rinjtë dhe burrat
nuk marrin më mërgimet e largëta,
se punë tek ne ka për të gjithë,
dhe një bukë që nxjerrim së bashku
me djersën e ballit
nga dheu, nëndheu,
nga moçalet e djeshme,
nga krepit i thatë —
këtë bukë e ndajmë bashkë
vllazërisht,
në sofrën tonë të madhe sa gjithë Shqipëria;
dhe rrojmë, shtohemi, forcohemi,
pa droje nga dita që vjen;
dhe presim agime të reja,
më të ndritura.

Tani,
në fshatin tim,
shtëpitë, rrugët, oborret, sheshet
kumbojnë nga këngë fëmijësh
dhe gumëzhijnë
si luzma bletësh.

Tani,
në fshatin tim,
ndërtesa më e madhe, më e bardhë,
është shkolla,
që zhduk errësirën,
dhe aty rriten, kaliten
brezat e reja,
të Shqipërisë sonë të re,
të së ardhmes sonë
të bardhë si drita e diellit.

Shtator, 1964.

K E N G E

Shqipëri dy vilajete,
në mes të dy malesh mbete
e m'u bëre kral më vete.

S'qenke kral, qenke çiflik
e të thënkën *Rjepublikë*:
Myfit Beu të vjedh e t'fik.

Tirana — kryeqyteti,
President — *Sulltan Ahmeti*.
thonë se e zgjodhi mileti. . .

Kumandar Osman Gazepi,
«Trim triumf legaliteti»,
gjezdis me kalë si mbreti.

Paska vënë gisht Sërbia
t'i përurjet Shqipëria,
pa dërgoi askerë e tia.

Që nga Shkodra në Çardhaku
kërcet mbi kurriz dajaku,
me trimat nga Karadaku. . .

Zunë e qajnë male e gurë,
qajnë brigjet e sëmurë:
«Bobo! Vranë Bajram Currë!»

Po qan deti, po qan Drini,
parpalitetë Shkumbini:
Gurakuqnë e vrau Çatini!

..... :

Shqipëri, moj tri pëllëmbë,
ngrite Evropën më këmbë:
... Ç'të përtypnë nëpër dhëmbë.

Italia zgjati dorë,
të hedhë thonjtë mbi Vlorë:
vend i shtrenjtë, vend i gjorë!

1926, Selenik.

Shënim: Këto vargje janë shkruar në trajtë kënge popullore dhe janë botuar në gazetën «Shqipëria e Re» të Kostancës (Rumani), më 28 nëndor 1926, me pseudonimin «J» (Janus), me të cilin kanë dalë edhe shumë artikuj me përmbajtje politike dhe ekonomike. Ishte koha kur A. Zogu që shpallur «president i parë i Republikës Shqiptare», kur vritej Bajram Curri dhe Gurakuqi, kur Myfit Libohova, ministër i financave dhe zëvendës ministër i punëve të jashtme, nënshkruante aktin e koncesioneve ekonomike të dhëna Italisë fashiste, ndër të cilat dhe koncesioni i Bankës Kombëtare të Shqipërisë, ai i tokave vajguore dhe i pasurive të nëntokës në përgjithësi.

SHTAMBARI

Punon shtambari në shtambëri
një enë balte përpara tij.

Vjen rrotull rrota, ay këndon,
dhe dorëshkathët laton, laton. . .

Pa shtamba rritet: një bukuri —
nga brumi i baltës, nga dora e tij.

përperjetë jetën me hov e merr
dhe mrekullitë në duk m'i nxjerr:

ka poshtë thembër dhe lart qenar,
një shtat të hedhur, një vrull krenar.

Çuditem shumë si vizitor,
kur shoh një kurm kaq vajzëror.

«Ah qysh trillove, i them, o zot,
një send të tillë kaq hirë plot?»

Seç qesh shtambari ndaj më kundron
dhe dor' e tija punon, lëmon.

Hutohem shumë: «E mora vesh!
«Ke një të fshehtë, s'e nxjerr në shesh.

«Ti ke një brumë që s'ka njeri,
«dhe ja, ky brumë bën mrekulli;

ndaj vegjet shtambës ia ngjit ngadal.»
Shtambari thotë: — «Ti s'di, më fal...

«Në botë baltë ka anakënd,
«po mjeshtëria do shpirt e mënd:

«Ta mbrujtësh baltën me dashuri,
«nga dheu që skuq porsi flori.

«Pa do dhe punë, do dhe durim,
«dhe doemos: kuptim, qëllim.

«Se shtambën unë s'e bëj më kot —
«me ujë nesër do mbushet plot —

«t'ia shuajë etjen kujt mbjell a korr,
atij që arën lëron me plor.

«Dhe kur ta ngrerë lart, për dolli,
«të më bekojë me mendt' e tij».

... Punon shtambari në shtambëri —
dhe arti i tija është' p o e z i.

Gusht, 1964,

Pogradec.

ARGJIRI I COLIT

Anembanë buzë gjolit,
gjer në Lin edhe përtej,
kush s'e njih Argjirë e Colit —
të më thotë: kush s'e njih?

E njih vala e shkumbosur,
e njih juga dhe veriu,
e njih xhindri i xhingosur,
domosdo e njih njeriu.

Ah, e njohin shumë mirë
se si dallgët nis m'i çan,
në tufan, në errësirë
i bje gjolit tejmatan.

«Është trim!» — seç thotë era,
edhe vala: «Është trim!

«Do përpiqem përngahera
«ta përpi në gjirin tim.

«Bukuritë që kam brenda
«s'm' i ka parë asnjeri:
«gjith» të arta e t'argjënda —
«do t'ja fal atij, atij!

«Pa kam sheshe dhe kam male,
«kam dhe hënën që kalon,
«në pasqyrën e një vale
«bardhësinë pasqyron;

«kam të Bukurën e gjolit,
«një leshverdhë si peri,
«që e do Argjirë e Colit
«edhe lundrëzën e tij.

«Unë e pres që të më vijë —
«do me mir do me pahir
«e në gjirin tim të rrijë
«jet' për jetë ta kam bir...»

Po kjo lundra e Argjirit
qesh me fjalët që dëgjon,
tejpërtej i turret yirit,
si me krahë fluturon.

«Unë e dua jetën time
«lart mbi valë si një mbret,
«edhe tej n'ato burime
«kam një nuse që më pret,

«pa kam nënë, kam dhe atë,
«që i mbaj me krahun tim,
«prandaj sulem nëpër natë —
«dimër, verë, pa pushim.

«Dhe ti, ujë, të më falësh
«veç atë që vetë marr,
«nuk më duhen dëngla fjalësh,
«as perrinj e as thesar'.

«Dua leknëzën e verës,
«krap, belbicë e koran
«e prandaj s'i druhem erës,
«e prandaj as ti s'më mban.

«Ulu, dallgë, hapmë rrugë,
«sepse nëna po më pret,
«ik, veri, e shporru, jugë
«siç je shporur kaqe vjet!»

Por një ditë nga zinxhirat
ç'u shkëput ky shkulmi plak
edhe tundi thellësiat,
që t'i hedhë Colit lak,

Treqind xhindër të xhindosur
u vërsulën anekënd,
dhe kjo era e nakatosur
u tërbua dhe u çmënd.

Qiell e ujë u bashkuan,
val' e mal u bënë një...
«Ku na je, o trim, na thuaj»
thirrën xhindrit me një zë.

«Ah, tani të vish me mua!»
briti dallga buzëgas,
me rropama ç'u lëshua,
përmbi lundër u përplas.

Po nga shkumba lart mbi shkumbë
lundr' e Colit bubutiu,
Tërë erërat e tundë,
krisi gjëmënë veriu.

Po as zhurma, po as vala
nuk e trembën syn' e tij —
Shkulmit i dërgoi të fala
dhe e la në kobë e zi.

Nëpër ujë, në rrëmuje,
dallg' e bardh' kur u përplas,
la liqenin me burbujë,
në ranishte shkau me gas.

Anembanë buzë gjolit,
gjer në Lin edhe përtej,
kush s'e njih Argjirë e Colit —
të më thotë, kush s'e njih?

Korrik, 1948

BALADA E ZOGUT TË VOGËL TË DALLËNDYSHES

Irinit të vogël

Nëna i humbi në shtërgatë, tek kish dalë për ushqim:
mbeti zogu i dallëndyshes i mjeruar e jetim. . .
Rri i ngrirë buzë çerdhes edhe pret e pret e pret,
gojëhapur, krahëmbledhur, po askush ushqim s'i jep.
Sa e bukur është toka, sa i ndritur është dielli,
porse zogu të uritur sterrë e pus i duket qielli.
Venë e vijnë dallëndyshet të ngarkuara në sqep,
po sikush për vetëveten, po sikush për zog'n e vet.
«Ku më është nëna ime? A mos vallë më harroi?
Nuk e di se jam i mitur, krahë s'kam të fluturoj?»
Ku ta dinte zogu i vogël se, përtej, nëpër stuhi,
krahëthyer, trupmbërthyer ra e vdekur nënë' e tij!
Ku ta dinte zogu i mitur, se në çastin kur mbaroi,
zemra e nënës ditëzezë porsi gjëmë uturoi.
Jo për veten, pa për foshnjën, që e linte pas jetim
rrahu zemra e saj e djegur si buçim që vrungullin.

«Jam i vogël!» — klithi zogu. — «Unë s'mund të
fluturoj!
«Ah, më fal një sqep dhe mua!» — iu lut fqinjës që
kaloi.

Por as fqinja dhe as miku nuk e ndali hapnë e vet.
Iuritur na rri zogu, edhe pret e pret e pret. . .
Erdhi nata, shkrepën yjtë, edhe prapë u bë mëngjes.
«Do të vdes! — tha zogu i vogël — Po pa rrojtur qysh
të vdes?

Jeta është kaqe e ëmbël, bota plot me bukuri,
dhe në bar, në lule e drurë gjenden kaqe ëmbëlsi. . .
Ah, sikur të dal në botë, — nënën time të kërkoj!
Të hap krahët. . . Po s'kam pendë e nuk mund të
fluturoj!

Po kështu, siç jam, do nisem: nënës do t'i vete pas,
të më sjellë rishtas jetë, të më japë rishtas gas!»
Tha kështu, dhe i vendosur, u lëshua nëpër erë:
Le të vejë ku të vejë, le të bjerë ku të bjerë!
Sa u drodh kjo zemra e mitur, zemra e tij vogëloshe,
kur u gjend pa një mbështetje nëpër erë, nëpër
boshe. . .

Iu duk sikur tundej jeta, tundej e lëkundej bota,
dhe në trupnë e tij të brishtë rrahën dallgëza të
ngrohta.

Dhe që lart, që nga foleja, na u gjend në një lëndinë,
nëpër bar e nëpër fletë, nëpër lule trendelinë,
dhe me sqepnë e tij të mitur dhen' e njom' duke
çukitur,

gjeti miza e fulterëza — se na ish fort i uritur.
Po kur desh të ngrihej rishtas, nëpër erë, si të tjerë,
krahu i tij nuk hapi rrugë, ish i dobët krahu i mjerë. .
«Do të pres» — ta vogëloshi — dhe u fsheh nëpër
barishta,

nëpër bimëza me vesë, nëpër lule e gjethishta.
Dhe kështu kaloi një ditë, dhe kështu kaluan dhjetë,
gjersa penda e tij e rritur i dha vrull të marrë retë.
Ah, sa mirë është sipër, të çash ajrin mes për mes,
t'i bjesh botës rreth e rrotull e sërish t'i vish foles!
Por foleja ish e shkretë, nëna s'ishte kthyer më.
I mahnitur mbeti zogu, kryevarur e pa zë. . .
Pyeti lart e pyeti poshtë, gjersa një, me psherëtim,
cicëriu me zë të shuar: — «Zog i mjerë, je jetim. . .»
Ish i rritur zogu ynë, po për nënë kur dëgjoi,
qau me lot e ngashërime dhe vajtoi, vajtoi, vajtoi.
Sepse nëna është e dhemsur, qofsh i mitur a i rritur,
të ka falur jetë e dritë, të ka ngrohur, të ka ngritur.
Dhe në rruzull rreth e rrotull nuk ka zog e s'ka njeri
s'ka në botë gjë të gjallë, që s'e do nënën e tij!
Si ato që hiqen zvarrë dhe ato që fluturojnë,
si ato që çajnë ujrat — nënën kurrë s'e harrojnë.
«Po tani? — pyeti zogu — Ç'do të bëj unë tani?»
«Do të bësh siç bëjnë gjithë: do të nxjerrësh zogj dhe
ti!»

Ja, kështu i thanë gjithë. . . Hapi krahët fluturoi
nëpër erë me të tjerë dhe një shoqezë kërkoi,
dhe e gjeti në lulishte, një të diel në mëngjes:

veshur me fustan të gjatë, vijëbardhë mes për mes.
Ish e bukur dallëndyshja, sulej tej porsì shigjetë —
fërfëllim' e saj e fortë çante ajrin, çante retë.
Dhe pranvera ish e ëmbël, rrësk të ri kish sjellë maji,
dhe nga bota ishte zhdukur helmi, dhembja edhe vaji.
Van e ardhë nëpër erë të dy bashkë krah për krah:
ai poshtë, ajo poshtë; ai la, ajo më la.
Kështu nisi dashuria nëpër kopshte, nëpër erë,
nëpër pjergulla me vesë: si ngaherë, kurdoherë.
Edhe bënë ve të vogla, edhe çelën zogj të mitur —
zogj të bukur, pupëlbutë, por makutë, të uritur.
Sa i donte zogu zogjtë! Ças për ças me sqepin plot,
kurrë s'dinte ç'ish mërzia dhe të ndenjurit më kot.
«Unë e di, moj shoqe fqinjë: vogëloshi do ushqim,
jam i rrahur nga e zeza, se kam qënë e jam jetim,
do mundohem që fëmijët të mos shohin varfëri
e të rriten të gëzuar, me shëndet e lumtëri».

* * *

Ja, kështu vazhdon kjo jetë, dit për ditë e ças për ças:
ka mjerime, dëshpërime — po na ka dhe jetë e gas.

1948

PRANVERË NË ENKELANËN E RE

Re të lehta udhëtare
rendin qiellit të kulluar,
duke endur shkarravina
fushës son' të posazgjuar.

Nëpër ara nis paloset
plis i zi që e hodhi plori
dhe kumbon në katër anët
këng' e re që hap motori.

Dheu i djerrit bukëdhënës,
i thërmuar, bukëvale,
nis të skuqë nëpër pllajat,
gjer në kreshtat, lart në male.

Vreshtave përballë diellit
po loton hardhi e prerë:
ja kthen rishtas lëngun tokës,
si çdo mot, kur vjen pranverë.

Punë, paqe anembanë,
Rreh çekani, bije bareja,
Enkelana e rilindur
veshi petkëzat e reja.

Në Gurkuq, nga zemr' e dheut,
tek lëngonin pasuritë,
krahu i fortë i minatorit
nxierr hekurin në dritë.

Mal' i Thatë kryethinjur
mbi liqer po llamburin,
dielli i ri e rrezeartë
gjith' dëborën nis ia shkrin.

Në prehër i gurgullojnë
prënj të shumtë shkumbëtarë,
duke zbritur tatëpjetë —
bujmëdhenj e këngëtarë.

Ja përpin liqeri i kaltër
i Lyknidës s'Enkelisë
dhe ja fal të gjitha bashkë
Drimit trim të Dardanisë. . .

Në kënetë kallmri i njomë
farkëton shpatoren fletë

sipër ujit të përgjumur,
që i fal blerim e jetë.

Prapa tij, ndër fellëtira,
stiset gonxha e zëmbakut,
që ia merr të gjithë ngjyrën
edhe borës, edhe gjakut.

Mbi shelgjishtet, buzë lumit,
valavitet si shami,
flatr' e bardhë e lejlekut,
që u kthye përsëri.

Prej së largmi dallëndyshet
si shigjeta: ardhë, ardhë!
Nëpër kodrat, gjer në majë,
lul' e mollës zu të lbardhë.

Bubullojn', kur shtje rrufeja,
malet përkëtej Shkumbiut.
Mos u trembni, se dhe malet
nuk i tremben kurrë shiut. . .

Pa në sjelltë ndonjë vesë,
porsi loje do kalojë
dhe pàs vesës gjithë vendi
fort më fort do gjelbërojë.

Er' e athët e gështenjës
tatëpjetë zbret e rreh
dhe me barin e ugarit
Enkelanën po ma deh.

.....

Kaqe ngjyra n'hapësirë,
kaq stoli në vreshtë e arë,
kaqe amza, kaqe tinguj —
cilin të përmend më parë?

— Heshtni... Del trimosh ferraku,
ja merr këngës e ia thotë:
Ah, e shoh si kjo krahinë
s'ka e s'ka në gjithë botë!

NJË NDAJNATË NË POGRADECIN E VJETËR

Me opinga zbret ndajnata,
mos e ndejnë qentë e fshatit,
duke matur çapnë e lehtë
pas gjilpërës të sahatit.

Sapo ra, iu shtrua punës,
me ngadalë dhe pa zhurmë:
mbi gështenja e kënetë
hodhi gunëzën e murmë;

meqë hëna ish e brishtë,
s'ndezi llambën pas dëshirës —
gjithë kodrat rreth e rrotull
iu përulën mugëtirës.

Vetëm ylli vogëloshi
nuk pranoi t'i falet fatit:
nëpër terr e ndezi eshkën,
me të shkrepmen e masatit.

Dhe pas vragave të tija,
ballin ngritur kundër erës,
vijne lundrat që nga viri
plot me leknëzat e verës.

..... Po, befaz, me kujë e bujë,
si përrenj me arra gunga,
vijne qerret nga luadhet
nëpër rrugë vranga-vrunga.

Dhe me qerret e me barin
sos një tufë me gjinkalla,
që ia krisin e ja thonë
sa lëkundet gjith' mëhalla.

Përnjëmend të tërë fshanë
ma mbështolli afshi i barit,
ledhatonjës... turbullonjës,
porsi zemra e beharit.

pa në prak, tek janë mbledhur
edhe prehen nusëria,
një nga një çliruan gjiret
që të rritenë fëmija.

Dhe tek rrinë e tek pinë,
një nga një ç'i mori qorri —

qorri gjumë, që kish ardhur
e ish fshehur ne oborri.

... Ç'është vallë, ç'është vallë?
Ja, vështroni nëpër erë,
s'di se kush po vjen nga ferrat
duke tundurë fenerë!

— S'është gjë: një xixëllonjë
vjen të thotë sa më parë:
«Gjith' ata që mbollën grurë,
të gatisinë grunarë!»

... Tingër-tingër tingëllojnë
tërë zilet e kopesë
e m'i prin gjithnjë përpara
sisëploteja kobeshë;

dhe më sjell për vegjëlinë
që nga malet, për matanë,
si të fala e si ftesë —
përmbi bri një degë thanë.

Pa m'i del ma pret përpara
vetë çoçër kapedani,
që ta sjellë me të mburrur:
«Unë u ngjita në Rëzhani!»

Gurgullon me gumëzhimë
shkumb' e qum'shtit në lagjinë,
që ma mban me jetë e forcë
vegjëlinë ... pleqërinë.

... Namëta, me zhurmë e gjëmë,
sikur turren qentë e stanit,
tatëpjetë nga Gur Topi
zbresin mushkat e çobanit;

sjellin gjalpë në kacekë,
sjellin djathë me mëshere,
dhe mbi drrasat, që nga Sharra,
mjaltë t'egër në koshere.

Pa kjo shirra e bredhit tonë
me bar fusha nakatoset..
E bekuar qofsh, moj tokë,
që thesari nuk të soset!

... Çlodhet shata e mistria,
çlodhet dora e bumbyer,
veç mulliri i tim gjyshi
rrotullohet i rrëmbyer..

Po u lodh dhe plaku i thinjur,
ndali pendën me pengore

dhe buçima përnjëherësh
seç u tret si pllaz dëbore.

Dhe plakosi qetësia:
gjithë fshati ra në gjumë,
u platit dhe shpeshëria —
nëpër shelgjet, përmbi lumë.

Përmes heshtjes kroi ynë
ja merr këngës e avazit
pa ia mban, siç e do radha,
shtruar-shtruar rrem' e jazit. . .

Lart në qiell ç'iu thye boshti
qerres t'atij zotit Kumtër
edhe kashta e lëmenjve
mbeti varur në një kulpër. . . .

Ah, të kesh një cfurk të gjatë
që ta mbledhësh në mullarë,
mjajt e ke për tërë dimrin —
për të mbajtur gjënë e gjallë.

Pak më tej, Arush' e madhe
u hodh poshtë, nëpër grenda:
Oh! makutja! Kishte etje
ra në gjol e tëra brenda!

Përpëlitet, llapashitet
në të thatë për të dalë,
dhe ia merr nga Qafa e Thanës,
bje më not valë më valë.

... Sa ia ndjeu unapit erën
seç u mek ky Mal' i Thatë...
Fëshfërin nxituar fletën
ziliqari plep i gjatë.

Dhe liqeni i përgjumur
nis merr frymë thellë-thellë,
se i shkon mbi faqe era,
me parmëndë për të mbjellë.

.....
.....
.....
.....

Qetësi në lartësira,
qetësi në thellësira
zembr' e natës mbretëron,
ylli i dritës xixëllon...

PRANVERA E PLAKUT

Ka zbritur, s'di se si, një dritë e hollë,
që mund ta zesh me dorë. Dhe s'di vallë
se ç'është' ky pah i bardhë përmbi mollë
dhe pse çdo gjë më duket si në prallë.

As qielli s'është i pari: u bë m'i lartë,
dhe vjen, që s'di që ku, një erë plisi,
gjësend që më përmend pelin e mjaltë. . .
«S'merr vesh? — më thonë. — Pranvera nisi».

Këtë e shoh dhe unë. . . Ja, kërmilli
ka dalë e ngrohet nëpër ferra,
ja dhe shelgjishtet, ja dhe tërfili.
Vërtet e kini? Na erdh pranvera?
S'di si të them, ky mot po vjen së voni.

Po prapë nuk besoj: gjith' pllajat zbardhin.
Po bie dëborë! Ja tek qëmton: vështroni!
Sa keq më vjen për bimët. Do të mardhin.
S'di si të them, ky mot po vjen së voni.

S'është dëborë? Kajsitë e mollët çelën?
Ato zbardhojnë mbi kodrë e lumë?
Prandaj, prandaj... sot zemrënë ma velën.
E shoh se ne sivjet do kemi pemë shumë..

Ah, s'di se ç'kam... Më duket se jam dehur.
Do mbështetem pak në drurin e një dardhe
dhe sytë do t'i mbyll..

Tani jam prehur:

Të shoh, të ndjej, pranverë.

— Mir' se ardhe!

PRANVERA E QERSHISË SË VOGËL

Nuk di se kush. . . S'do mend një dorë vëngër,
ia preu qershisë fustanin fort të gjatë.
Modistja, duket, s'di të marrë matë:
ja derdhi frullat poshtë, gjer në këmbë.

Tani ajo pret dhëndrin në kraharuar
dhe rri, si nuse, me duvak, e mitur —
pa në nxitim e spër, duke pritur,
haroi të lajë kokën e shkumbuar.

Ah, kjo i falet: e vogël është e s'di.
Pa ja, vështroni tej: porsi shigjetë,
na vjen një dallëndyshe e vetë
dhe erën çan si shpatë dhimisqi.

F a b u l

— Më sheh a nuk më sheh?
 Gjer lart në re
 majën time ngre!
 Jam kryelartë dhe madhështor,
 mbi gjithë drurët perandor.
 Por ti
 je për të qarë, moj qershia,
 a si të thonë, sepse as emrin s'ta di.
 Un jam fisnik
 edhe kreshnik,
 si gjithë farefisi im,
 pa më të voglin përjashtim —
 dhe madhështia më ka hie. . —
 Kështu një plep i mburrej një qershie
 që rrinte e ngarkuar plot
 me pemë, si çdo mot.

Qershia i tha:

— Ti pemë bën, o im vëlla?

Qeshi plepi: — Hahaha!

Dega ime pemë s'ka!

Jam perandor dhe madhështor. —

Qershia prapë i tha:

Më mirë thuaj se je plep,

dru i keq, që pemë s'jep,

ushqimin tokës ja merr kot

dhe kot ti rritesh mot për mot.

Unë e kthej atë që marr,

dhe shtoj gjithënjë përmbi kandar;

në pranverë, kur lulëzoj,

vendin gjithë e zbukuroj,

njerëzinë e gëzoj,

pastaj nxitoj

të pjek më shpejt pemët e mija

se presin pa durim fëmija.

Kurse ti, o plep qyqar,

s'je për kosh as për hambar,

dhe as i mirë për në zjarr,

se drunë ti e ke të lehtë

siç je vetë. . .

Ti, o plep,

as hije për t'u çlodhur s'jep,

se lëkundesh për gazep;

ti tërheq vetëm rrufe

dhe sorrave u jep fole,

se dhe ti si serrat je! —

Pa mbaruar fjalën mirë,
na shkon i zoti me të birë
dhe bisedojnë,
kuvëndojnë:

— Ky plep i gjatë s'na hyn në punë:
T' i vemë sharrën, t'i marrim drunë
dhe qershisë plot me pemë
dy-tri furka do t'i vemë.

1948

PO TË VDES NË DHE TË HUAJ

Po të vdes në dhe të huaj
— shortë mërgimtari —
të ma bëni varrin tim
ku do bje së pari.

Pa një grusht nga toka jonë
— baltë nga balta e vetë —
të ma sillni e ma vini
drejt ne zemra e shkretë.

Se kjo balta e vendit tonë
mallet do m'i shuaj,
s'do më duket fort i rëndë,
oh, ky dheu i huaj.

E të vini m'i thoni
asaj nënës sime:
zi mos qajë, zi mos mbajë
po asnjë thërrime.

Se m'i lumtur jam i fjetur
se sa i mërguar,
mot pas moti arratie,
zemër copëtuar.

T'I MORA DUART

T'i mora duart ndër duart e mia
dhe sytë m'u mbushën plot dritë,
që ngjiste me dritën e hënës —
e krirtë si drita e hënës.

t'i mora duart ndër duart e mia
dhe brenda tyre humba i tëri
si nëpër dete të krirtë —
si lundër ndër dete të krirtë.

t'i mora duart ndër duart e mia
dhe syresh piva me atje
si prej potiri t'argjëndtë —
kungatën e dritës së hënës
të derdhur ndër dete të krirtë;

t'i mora duart ndër duart e mia...

28 prill, 1946.

MË DI, A NUK MË DI...

Më di a nuk më di se qaj,
më di a nuk më di se vuaj
në orët e thella të natës,
kur ngrihem i çmendur të shkruaj —
me gjakun e zemrës të shkruaj.

Më di a nuk më di se agimet
më gjejnë pa gjumë në shtrat,
me shpirt të shkretuar nga dhembja,
e dhimshëm i pres perëndimit,
me ankth i pres perëndimet.

Më di a nuk më di se sot
u drodha kur pashë pranverën,
që zbriste me fladët e prillit,
e ëmbël siç ishte qëmot,
e hidhur siç ishte qëmot.

Më di a nuk më di se qaj,

më di a nuk më di se vuaj
në orët e thella të natës,
kur ndjehem nga jeta i huaj,
nga vendi i lemjes i huaj.

Më di a nuk më di. . .

Shtator, 1942.

BJE SHI...

Bje shi, Adrianë,
bje shi i qetë mbi qytet,
shi që më bluan e më vret,
dhe s'di se ku të shkoj
nëpër Tiranë.

Të kërkoj, Adrianë,
me ankth nëpër qytet'në e shkretë,
kur shtrydhen retë
dhe diell s'lind e s'perëndon
përmbi Tiranë.

O sa çudi, Adrianë,
të duash të mos jesh njeri,
dhe gurëve t'u kesh zili, —
se gurët s'vuajn' kur bje shi
përmbi Tiranë!

ENDËRRIMET E NJË NATË PRILLI

Ankthi i pritjes më ka shembur,
po gjithmonë rri e pres,
gjatë natës së nëmur,
gjer të zbardhet mëngjes.

Ah, ç'm'u ndal akrep' i orës!
S'ka gjësend: do pres një gjel.
Ah, ç'm'u shojt kandili i dorës!
Nuk prish punë: hëna del. . .

Pesha e lodhjes mbi kapakë
më rëndoi, pastaj u ngrit.
Sigurisht, do ngrihem prapë,
veç një grimëz do dremit.

. . . Por befas, nëpër një rrezë,
ajo vetë ja tek vjen
dhe me kryet në tryezë
të ndërgjumur po më gjen,

Dhe ç'm'u mbush e tërë dhoma
plot me amëzën e saj:
luleshtrydheza të njoma, —
s'ka më ankth e s'ka më vaj.

Është aty, apo më duket?
Jam aty, apo nuk jam?
Ndritin flokëzat mbi supet,
ndrit dhe guri më gjerdhan.

Nga njëmijë e njëqind fjalë
që kam grishur t'i rreshtoj,
hov asnjë nuk do të marrë —
e vështroj dhe e vështroj. . .

«Jam vonuar?» — pyeti vetë.
«Jo, asfare, po më fal,
se më erdhe këmbëlehtë
e nuk munda të të dal. . .»

Dhe i marr duar ndër duar
dorëbardhëzës sedef,
i përpij i përmalluar
syn' e tretur në gjergjef.

«Qysh më qesh kaq shumë fati
të të kem në krahun tim,
e ky ankthi im qysh pati
kaq të ëmbël përfundim?»

Unë i mjeri kot u tremba,
thashë s'vjen, ndaj po vonon.
Er'e gjirit tënd ndër rremba
valë-valë më përshkon.

Kurmi yt porsì pranverë
më jep jetë nëpër dej...»
M'u shkëpute përnjëherë,
hape perden tejpertej.

Edhe hëna e brylltë rrodhi
brenda dhomës, si fildish,
hov'n' e këngës seç ma vodhi,
ritmi i hedhurë m'u prish.

S'ka gjësend: do ta lidh fillin —
me fill rrezesh ngjyrëar
e do ftoj për ndihmës prillin —
turbullonjës vjershëtar.

... Po qysh ike, qysh u trete?
Ku më je? O ku më je?
Të kërkoj ndër qiej e dete —
dhe s'të gjej, jo, nuk të gje'.

.....
Oh, si lot me zemrën time!
Balli nisi e më dhemb.
Kaq të bardha ëndërrime,
ti më stis e ti më shemb.

NISJE PËR MËRGIM

Ah, këta male me dëborë,
që mbajnë qiellin atje la,
si nesër nuk do t'i gëzoj,
si nesër nuk do t'i kaptoj;

dhe këto fusha, ku pranvera
ka derdhur grushte me stoli,
si nesër nuk do t'i kundroj,
si nesër nuk do t'i këndo;

dhe këtë dorë kaq të krirtë,
që më çmend e lumtëron,
për jetë nuk do ta harroj,
sa do të rroj, sa do të rroj.

TANI QË SHKUAN...

Tani që shkuan kaqe vjet
dhe u dynd dëbora mbi kreishte,
i mekur veten time pyes:
ishte a s'ishte?

Apo pat qenë një vegim,
që del n'agim nëpër zallishte —
dhe ky vegim ca sy të zez
kishte a s'kishte?

Kaluan vjetët me rrëmbim...
Dhe pres i mjerë, i sëndisur...
Më fal, lexonjës, të të pyes:
që ku e pata nisur?

1965.

PANJA

Në pranverë gjithë drurët
na u veshën me blerime
dhe së largu midis tyre
nuk dallohen një thërrime.

Por, sa fryu fllad' i vjeshtës,
gjeth i panjës zu ndryshoi,
pa kjo ngjyrë nga të gjithë
dalangadalë e dalloi.

Rri mahnitur mbarë pylli
dhe vështron, vështron, vështron,
se kjo panja fletëndezur
si flamur i kuq valon.

13. 12. 1966.

PRILLI

Shtatë male hodhi prilli
prilli magjistari —
dhe kudo ku këmbën vuri
mugulloi bari.

Varet dega gonxhefryrë
si kllongjir mbi krua,
kup' e qiellit të kulluar
kulmesh u lartua.

Sa i hollë u bë flladi,
sa e gjerë fusha. . .
Pa i hapën zemrës sime
anembanë usha.

Ec mbi tokë dhe më duket
se më dehu era:
er' e prillit magjistarit,
tek gufon pranvera.

29. I. 5 — II. 1967.

DIL NË PRAK

Dil në prak të shohësh hënën
qysh end brymën gjer përdhe
dhe qysh shqet e buzëqeshur —
lundërtare nëpër re;

dil në prak të ndjesh puhinë
erëmirë, që flladit,
edhe vesën mëngjezore
bar e lule tek ujtit;

dil në prak se filomela
ndër blerime nis këndon,
gryk' e lumit rri nemitur
edhe trillin ja dëgjon.

... Ti nuk del. I vetëmuar
pres më kot dhe ëndërroj,
nuk ve re se hën' e bardhë
që qëkuri perëndoi.

10. II. 67.

HËNA E HUMBUR

Hëna mbeti mbrëmë jashtë
lakuriqe nëpër re. —
Sot u ngrita që me natë,
ë kërkoj, po nuk e gjej.

Kushedi, e joshi ndofta
një poet a këngëtar,
a e lidhi qafë malit,
në pusi, ndonjë kusar.

Do të shkoj t'i qahem plakut,
të dërgojë kallaus.
... O, s'më duhet, se e gjeta
kredhur brenda në havuz.

Rri e mpitë, rri e mardhur,
po s'ka gjë: un do ta nxjerr
dhe ta hedh si top dëbore,
që të endet nëpër qiell.

Filluar Vlorë
tetor 1963. Mbaruar
Tiranë, prill, 1967

PRANVERA E BAJAMES SË VOGËL

Gjatë bregut t'Orikumit
fryu puhiz' e deteve,
hën' e plotë rrezargjëntë
shtroi brymë neteve.

Klithi cerri vogëloshi
kredhur nëpër ferratë:
«Hej, dëgjoni! Erdh pranvera,
blegërijnë berratë!»

Nën Kaninë, në një brinjë,
e dëgjoi bajameja:
«Ah, së shpejti, me pranverën
sos dhe dallëndysheja,

Do t'i dal ta pres e para —
nisur dhe stolisurë,
ndonse jam e vogël shumë,
vashëzë e miturë».

As nuk priti, nuk e zgjati:
Bruf! — i çeli luletë,
që nga mesi i janarit,
dinga mbushi degëtë.

Gjithë pemët ç'e kundrojnë
shumë të habitura:

«Pse mëngoi, si guxoi
shoqeza e mitura?»

Vallë s'di se shkurti e marsi
ndjellin fërfëllizatë?
... Ç'e gënjeu er' e ngrohtë,
Ç'e gënjyen puhizatë. . .»

Qielli ishte qelq i kthjellët,
derdhte dielli rrezetë —
gjatë gjirit t'Orkumit
kuqëlonin luletë.

Shkuan ditë, dhe, papritur,
brofi er' e maleve —
me rrëmujë dhe burbujë
iu vërsul bajameve.

Tunden e katosen degët:
hov' i fërfëllizësë!

Shkunden lulet kuqërreme
nga duhi e ngricësë.

Thonë pemët anembanë:
«E pësoi e mitura,
siç pësojnë gjithëmonë
vajzat mendjengritura. . .»

Mbushet bregu edhe deti
plot e plot me petëza —
po ndërkaq bajam' e vogël
paska lidhur kokërrza.

Edhe kokërrzat s'ja shkuli
dot duhi e shkurtitë;
pa m'i rriti, m'i ngurosi
buzës së shëmbitritë.

7. XII. 66.

PRANVERA E PLEPIT PLAK

Vjeshta ja skuqi fletën, ja thau, ja zhveshi.
Dimri e rrahu me tufane.
Degët dhe degëzat e tij mbetën lakuriqe
në qiellin e cingërimtë,
si ca pezhishka të errëta merimange.
Përmes tyre kalonte e lirë
kosa e urtë e hënës së rirë,
depërtonin tejpertej
gjilpërat e yjve
dhe nxinin kobshëm
çerdhet e galave gërnjëtare —
mikeshave të pandara
të plepit plak,
që përkundeshin në erë,
si djepe shtrigash dhe kukudhësh.
«Vdiq, vdiq
plepi plak palcëpaku!»
Por ja,
me marsin,

anembanë
nisi të ndjehet frymëmarrja e pranverës,
që lau dhe shpëlau me dritë
trungun dhe degët baloshe
të plepit plak.
Dhe dalngadal, dalngadal,
pezhishkat u mbushën plot bulëza të blerta.
Plepi plak i ushqeu me lëngun e dheut,
që e thithi, e ngriti, e ngjiti
nëpër palcën e tij
lart e më lart.
Dhe një ditë
nga bulëzat e tij shkrepën shkëndija blerimi
që u bënë
gjethëza të brishta si zemra.
«Ç'po bën kështu, o xhaxho plep plak?
Ne të dinim të vdekur...»
«Prisni pak, prisni pak, ...» — tha plepi plak.
Pa, një ditë,
gëluan gonxhat, u frynë, u hodhën
si gjire vajzërie.
«Tani?» «Jo, prisni pak, prisni pak»
tha plepi durimtar
dhe vazhdoi t'i ushqejë me lëngun e dheut,
me dritën e diellit,
t'i mbajë fshehur ndër gjethëzat e tija.
Dhe një ditë,
një fllad i kaltër

bëri të plasin gonxhat e tryn
dhe përnjëmend
filluan të vallojnë në erë
flokë të bardha dëbore,
lart e më lart
në qiellin e kaltër,
të bien mbi faqen e lumit,
në erë,
mbi pullaze,
afër e larg.

«Ç'është, ç'është? A mos u kthye rishtas dimri?
Plepi plak qeshi nën mustaqet e bardha.
«Jo, s'është dimri,
po pushi i pemës sime,
që do të zbardhë gjithë botën».

KROI I KODRËS

Sa shumë ngazëllime sillte Kroi i Kodrës
në këtë mëngë të dheut!
Për hir të tij
rritej dhe harlisej
një botë e tërë blerimesh
dhe lulesh erëmira.
Pa brenda kësaj bote —
popuj të shumtë zogjsh
ngrinin qindra lahuta, mijëra fyej
dhe flisnin me tinguj larushë:
«Mos shko!
Rri edhe pak, rri edhe pak!»
Dhe rrije,
se të mbante tingulli i këndshëm, hija, **puhia**,
që flladitnin, prehnin, ngazëllonin.
Pa natën,
kur drita e hënës bëhej lëndë fërmonjëse,
tingullhollë,
që endej e lëvrinte mbi të brishtat fletishte,

zbrisinin vrundull sutat këmbëlehta
dhe etjen e shuanin me ujin e gjallë
të Kroit të Kodrës.

Por ja, papritur,
amëshim pas amëshimi,
erdhi një mot i nëmur shumë:
shteroi Kroi i Kodrës,
u vyshkën e u vdarën lulet erëmira
u ndryshkën e u thanë blerimet
dhe vjeshtë pas vjeshte, verë pas vere
dual jashtë
në pah
brinjët shëmtakë të shkëmbit
si rebra kuajsh gërdallë —
bij të mortjes.
Shkuan e vanë zogjtë këngëtarë
megjith fyej dhe lahuta —
dhe vendin e tyre e zuri
hardhuci i murmë,
mik i gurishtave,
që çeli zogj zvarritës
si hieroglif egjiptianë
në brinjët e thata të kodrës.
Nuk ardhën më dashnorë,
Nuk zbritën më sutat.
Drita e hënës u kthye si cifël qelqi
në karpat.

Gjithë miqve rreth e qark
u pikoi në zemër,
por s'qanë dot,
se s'dinin të qanin,
se s'kishin lagë.
Vetëm shkëmbi stërmadh, i myshkët,
biri i amëshimeve,
vështroi,
ofshoi
dhe nga dhembja
u ça më trish
dhe lotet i vanë kalivare.
Ata rrodhën në prehër të kodrës
dhe laga e tyre jetëprurëse
ringjalli blerimet e lulet,
që ndollën rishtas
popujt e shumtë të zogjve këngëtarë
dhe sutat këmbëshpejta.
Ata erdhën të shuajnë etjen
në kroin e ri të karpët.
Kjo është
mrekullia e pikës së lotit.

PRANVERË NË MYZEQENË E RE

Fluturoi një lejlek mbi të djeshmin moçal
edhe pa, q'atje la, plëng të ri, bukuri. . .
U habit edhe tha: «Jam a s'jam në Shqipëri?»
Mbi kanal, në një plep, mbajti krahët, u ndal;

dhe q'aty syt' e tij qerthulloi qark e qark:
Tejpërtej, gjer në det, fush' e re vlon e vlon,
një traktor bujëmadh turfollon, bubullon,
djem e vajza në punë nxitojn' varg e varg.

Pak më tej fshat i ri ndër blerim zbardhëllen,
që nga gjir' i kënetës s'di qysh u javit.
E përshkon rrug' e shtruar përmes, si shirit,
dhe ndër ledh, në livadh, mriz kopeje me dhen.

Kodr' e zveshur gjer dje fund e krej seç u vesh
me bajame, kajsii dhe stoli: lule plot.
Bujkurob i dikurshëm tani është zot;
dje: fytyrëcfilitur, sot: gazmed buzëqesh.

«Po ç'u bë uj'i zi që gjer dje më ushqeu?»
Zogu tha: «Këtu s'ka as moçal as shavar. . .»

Jo e jo, s'ish kështu gjith' ky truall shqiptar!
Moti di se ndryshon, po s'ndryshon uji e dheu!»

. . . Rri i mekur lejleku në çerdhen e tij,
sypulitur sodit këtë botë të re.
«Do të shkoj — tha në fund — një vend tjetër
do gjej
me kallam e shavar, me moçal-shkretësi».

Hapi krahët e bardhë i bardhi lejlek
edhe vrundull u sul mbi të djeshmin moçal:
Kuçëlon një pullaz, furfurin një kanal,
tek kalon uj' i jetës me vrull shteg më shteg.

Kaltëron syth' i Thanës i futur në thark
t'asaj pendës së lartë me gur e beton,
peshk-argjëndi përbrenda shëndrit ndaj gëlon,
kurse pun' e gëzuar kumbon rreth e qark.

Dhe më tej, rrëzë kodrash, liqerë të rinj.
vezullojnë nën diell nënë qiell pranveror.
Mbi ta shkrep rrez' e artë si gur me uror
dhe lot foshnja e vogël me qengjthit kërthinj.

«Nuk do shkoj!» tha lejleku pasi rrotulloi
gjithë tokën e blerët të vendit të ri,
asgjëkund nuk do gjej kaq e kaq bukuri. . .»
Dhe një çerdhe të re bregut t'Thanës ndërtoi.

RRJEDHIN LUMENJTË

Poemë ilire

Rrjedhin lumenjtë e gjerë ujëshumë
ndër caqet e botës së lashtë ilire —
së Epërmes, së Mesmes dhe së Poshtmes;

Stërmadhi Danouv valëvezullonjës,
që mban mbi faqe fluga peshërënda,
dhe zbret mes tokës së sheshtë panone,
përbrenda së Epërmes Ilire,
tek enden grigjet ndër dete kullotash,
të dlira si era që rreh mbi rrafshina;
fushori Drav dhe begatori Sav,
që fill merr nga visi i fisit japod,
dhe sulet drejt Sirmit, drejt Singidunit,
pa udhës njom trojet e buta breuke
dhe fushat myze, skordeste, triballe
drithëbegata, dhe thith në shtrat Eneun.

Urpanin dhe Bosonian ditione,
 përpin më poshtë Drinën degëshumë,
 që lind nga plëngu i fisit dardan —
 nga zemra e së Mesmes Iliri,
 bashkë me Pingan dhe ujra të tjera;
 rrjedh Tici buçitës ndër krepa të fortë
 ndërmjet Liburnisë dhe Dalmatisë
 dhe kredhet detit për afër Skardonës;
 rrjedh malori Nor me gurra kripore,
 (ujë i çmuar si pika e gjakut,
 — shkas ndeshjesh të shumta ndër fiset
 delmere) —
 dhe ruset ndër shkrepë, pa hidhet hovshëm
 në gjiun kundruall Korkyrës së Zezë;
 rrjedh Atesi i kthjellët, pjellë liqeri
 malesh të lartë, ushqyer gjithmonë:
 dimrit me borë dhe verës me akull;
 rrjedh Angri vraponjës, Brongu vërshonjës
 për afër kufive të Thrakës motër,
 rrem i të njëjtit trung të strëmotshtëm,
 që lindi dhe rriti gjithë bijtë e Ilirit;
 rrjedh vrullmadhi Drillon, pjellë e Lyhniës
 së kaltër të Enkelisë së bujshme,
 përçan lugjet bregthepisur penestë,
 çik rrafshat dardane, krepat pirustë
 dhe vrundull turret në brigjet rudine,
 rrëzë kështjellës së lartë të Lysit
 dhe Skodrës Kreshnike: karpa mbi karpa,

bregut t'liqerit të bukur Labiat;
rrjedh Aks shkumbëbardhi, rrjedh Erizoni —
bij binjakë të Paionisë së madhe,
dhe Strymoni, që lag të njëjtin truall
të fisit paion, të moçëm sa toka,
që luftë kish bërë, krahas me thrakët,
qikonët dhe pellazgët larisianë
dhe me shumë popuj të tjerë vëllezër,
në mugëtirat e kohës prrallore,
në Ilionin e shenjtë dardan,
kundër filive makute akeje,
gjithmonë tinzare dhe besëpakë,
vërvitur kobshëm me flluga të shumta,
shtyrë nga cmiri, tërhequr nga preja;
rrjedh Ardaksani albanoi, Genusi
shkumbonjës i Kandavisë pyjore:
rrëmbyeshëm çajnë shtigje ndër gëmbra
dhe dynden e shtrihen në lyme të buta,
ndër ishuj të veshur me drurë të gjelbër:
parajsa për shpesët dhe kafshët e egra;
rrjedh Ausa gjëmonjëse, Akeronti
thesprot dhe i vrullti Thyam mollos,
Arakthi kasop, lumë i pagjumë,
cak dhe prak i stërlashtë historie,
që ndan Ilirinë e Poshtme, Epirin
bujëmadh, nga larushitë helene
gjakpërziëra me pinjojtë e Ilirit,
shtrirë gjer poshtë Larisës pellazge,

në zemrën e Heladës së moçme.

Rrjedhin e rrjedhin lumenjtë ujëshumë
brenda suazës së botës ilire:
së Epërmes, së Mesmes dhe së Poshtmes. . .

Pesë dete përpijnë lagën e tyre:
Ponti, Egjeu dhe Deti i Thrakës,
Joni shumë i qetë, vëllai i Adrias
ishujshkëmborë, dhe vetë Adria,
gji stërmadh ilir kllaposur suazës
tribrigjëshe të Ilirisë së madhe
dhe hapur poshtë, mes Keraunëve
e dheut të tejshëm të Mesapisë,
motër e Japygisë dhe Daunisë —
me dhjetra e dhjetra fise ilire
shtrirë në gjithë Saturnian e lashtë
dhe tej e tutje në viset latine.

Lartohen hovshëm malet krenare
drejt qiellit të lartë shumë të kaltër:
Alpet e Karnit me guna të bardha,
Okra japode, limer guximtarësh,
karpat e Istrit, që zdrypin pingulthi
në detin e thellë. tallazemadhin,
që lag e përslag mbi njëmijë ishuj,
shkëmborët liburnë, kreshtorët dalmatë
me Adrin e brinjtë plot gjah të begatë,

vargmalet autariate — çerdhe trimash
të papërkukur, gjithmon luftëtarë,
karpat ardiane, brinjat labiate
njomur të gjitha me gjak kryengritësish,
Skard kryebardhi, që çjerr retë e qiejtë
me krepat e zgripët — strofulla bore,
Kerauni i rreptë, tmerr për detarët,
baloshët Albanë, çerdhe shqiponjash,
që shqyen e thyen skota të shumta
të dyndura nga stërfundet e botës;
Tomorri thinjak, thurak i Dymalit,
Shkarrzimet kandave varur mbi çuka
lugajash, varr për dyndësit e huaj
dhe dasharetët plot tufa pëllezash,
Thatona e gungët, përballë faltores
së Thanës gjahtare, mbrojtëse grigjesh,
së cilës ilirët i sillnin flira
të majme, shuar me verë të fortë;
lartohet Barni i Liqerit të Bardhë,
që ruset tej, n'fushëtirën lynkeste
të njomur me gjakur e mbret Bardhyllit,
qymyrtarit të urtë, trualldashësit,
në luftë me Emanthinë gjysmëilire;
ngrihet Pangajoni, i pyllti Orbel
Paion, me vargje liqerësh të shumtë,
renditur bukur: rruaza të kaltra,
tek kishin banesat paionët e lashtë;
Tomëri i shenjtë, që mban në prehër

Dodonën dimërmadhe, ku kish stisur
selinë e tij të parë Zoti i Dushkut,
zanafilltari i gjithë hyjnive,
që ngritën dhe rritën pellazgët leshtorë.

Edhe në brigje lumenjsh dhe liqerësh
ujëkulluar si vesa e vjeshtës,
bregdetesh të kaltër kullotëblerët,
tek çel bajamja dhe rritet druri
i ullirit shumë paqedashës,
në fusha të shtrira — grunarë buke,
në brinjat diellore, që mbushin qypat,
calikët dhe bulirat e bungta
me verë të ëmbël, shumë të fortë,
në lugje qarkuar me gjerdhe malesh,
në kreshta krepash të hirtë, në pyje
të dendur, të moçme sa moti vetë,
thellë blerishtash kullotëmajme,
ku rritet dhe shtohet gjëja e gjallë, —
delet leshbuta me shtat sa të viçit,
që pjellin për mot binjakë, trinjakë,
për gazin e hyjnive baritore!
Në gjithë skajet e vendit të lumur,
anembanë kumbonte një e folme
e vetme: ilirishtja e stralltë —
vigme barinjsh dhe kushtrim luftëtarësh,
farkuar në kudhra mijëvjeçarësh,
me zjarr shkrepëtime dhe gjëmë gjëmimi,

ndër shkulme detesh, zhaurima pyjesh,
në luftra të rrepta shekullore
dhe stina qetësie kaltëroshe,
ku bari lidh mugull dhe pema — gonxhë
dhe ngjizen fëmijët: hoj dashurie...
Gjuhë e fortë, vlugmadhe, e ëmbël,
e mburjtur para se të ishin mburjtur
tufat e hyjnive të lashtësive.

Pa burrat e dheut e donin mbi jetën
lirinë e shenjtë, të trashëguar
nga motet e mugët dhe të mbrojtur me kokën;
njerëz të fismë: të drejtë, mikpritës,
bujarë në shpirt, bestarë në fjalë,
që bukën e ndanin me lutësorët,
kur venin kërkonin strehë dhe ndihmë
— nga Kadmi i Tebës dhe Harmonia,
dëbuar nga helenët gërnjëtarë,
dhe gjer te Themistokliu pendestari,
gjurmuar nga urrejtja athinjote. —
Burra të fortë si qarri i kulmit,
gjithnjë sypatrembur përballë valomash.

Rrëmbyeshëm vërshonin enkelenjtë,
shpatëtarë, fort të rregjur ndër luftra,
përmes Heladës, gjer brenda në Delfi,
matanë Kadmejës, mburojeartës,
dhe hidhnin sheshit vrullshëm valle shpatash
kundruall faktore të Zot Apollonit,

hyut flokëartë dhe dritëpërndarës,
në sytë e të mënçurve shortarë
të shtangur vendit, pasi shihnin përpara
kaq burrëri, bukuri, fismëri.
Pa detet përshkonin liburnët e shkathët
të nisur nga vendlindja, nga Korkyra,
ishulli i blerët në Jonin e kaltër,
ku ende s'kish shkelur këmbë heleni,
dhe zbrisnin tej Moresë, tutje Kretës,
me lundra të shpejta mbi dallgët thinjake.
Ardianët trima, krenarë, gjakndezur
s'i ndruheshin shkulmit, njeriut dhe Zotit,
sepse dhe Zotit të qiellit i hidhnin,
pa frikë, shigjetën e kuqe të mbathur
me thumba kokalle largdepërtonjës.
Në male dhe pyje burrat gjahtarë
gjahun gjurmonin me heshta të gjata
dhe zjarre ndiznin për afër burimesh,
ku piqnin dhe hanin kaprojtë e shijshëm.
Qetas shtegtonin dalmatët, daorsët
dhe fise të tjera trime delmere
me mandrat, bregdeteve, në vërrin.
Djathë të lyrs'hem parthinët gatonin,
që shumë e çmonte gjith bota e lashtë;
verë mjalti ndërtonin taulantët,
që mikut ia shtronin kur vinte të bujtë.
Begatshëm rronin të bijtë e Dardanit,
që dheun lëronin dhe gjethët shumonin

në plëngun e tyre të gjërë shumë.
Xehtarët pirustë farkonin shpata,
drapinj për të korrat, kosa për barin.
Dhe gratë leshin e butë e turrnin,
ndaj vinin në krua me shtamba mbi krye.
Pa anëmbanë, në troj të bekuar,
qeshte jeta, lulëzonin qytete:
Tergesta e bujëshme bregdetare,
Metuli japod, dhe Vendi, Blandona,
Salona e bukur, Sirmi murelarti,
mbi Dravin e gjërë të fisit skordest,
Narona ardiane, Epidauri,
Demastioni dardan, Skodra labiate,
Styberra e gurtë kodrore paione,
Dyraki, Dymali, Billis, Butroti,
Amantia e madhe — vatër drite,
Enkelana e bardhë — qendër trimash,
Lyhnida e kreptë, varur mbi valë
dhe shumë qindra qytete me emër,
që sot nuk janë, por ishin qëmoti. . .

Pa hanin të gjithë bukën e tyre
dhe zëbrazin gëzueshëm brirët e verës,
pa këngën nga jeta kurrë s'e ndanin
dhe hidhnin bashkë valle trimërie —
me shpatë në dorë, gjithnjë të gatishëm.

Të hijëshme ishin vashat e reja

dhe nusët — zana, bija bukurie:
gjahtarë mali, baresha, bujkësha,
zejtare të zellshme, fëmijëshume...
Dhe moti kur vrenjtej — rrëmbenin heshtat
dhe hidheshin vrundull, krahas me burrat,
në logunë luftës, kundër armikut:
për mbrojtjen e vatrës dhe gjithë vëndit.

Dhe kur këtej u turr ulkonja e Romës,
e etur, stëretur për gjak dhe për pre —
shekuj dhe shekuj gjëmuan malet,
lugjet dhe brigjet nga rropama ndeshjesh
të rrepta: për mbrojtje e jetë të lirë!
Pa bashkë me burrat, si shkaba mali,
luftuan nusët dhe vajzat e njoma,
që fli burrisht e bënë të ritë e tyre
në lterin e lirisë së ëmbël shumë —
nga Vendi i Epërmë, nga Panonia,
te Vendi i Poshtëm, te Paionia,
dhe brenda Epirit, djep burrash të ndjerë.
Pa malet dhe fushat ilire u lkuqën
me çurkë gjaku të pastër, të dliurët
trimash, që emrin dhe kockat bashkuan
për jetë e mot me dheun bukëdhënës:
gjak dalmat, dardan, ardian, breuk,
dhe gjak farkëtarësh pirustë, desidiatë,
gjak delmerësh parthinë dhe kandavë,
gjak dokleat, autariat dhe alban

dhe shumë gjak kaon, mollos, thesprot
dhe fisesh të tjera të dheut t'Ilirisë:
një fare dhe gjuhe, por — vaj! — të ndarë,
pa besëlidhje armësh. . . pëllëmbë e hapur,
që grusht nuk u bë për të goditur rëndë
armikun që turrej të zgrapë plëngun. . .

Dhe gjakataret legjone romake
— skota të larme të shkulura vatrash
dhe shtyrë nga krerët me shufrën e dhunës —
goditën veçse njërin pas tjetrit
shtetet e vegjël dhe fiset ilire,
që jetë bënë më vete, pavarur;
vendin shkretuan me hekur dhe zjarr
në luftra t'ashpra, që zgjatën shekuj,
dhe s'lanë gur mbi gur prapa tyre,
por veç gërmadha dhe varre panumër —
të vetat dhe të mbrojtësve të vendit.

Por rishtas dhe rishtas mbi grumbuj kokallash,
mbi hi dhe gërmadha tek rritej shpendra,
më këmbë brofën brezat e reja,
që zgjedhën s'e donin, por vetëm lirinë.
Pa mote rrebeshesh dhe ngritjesh krye
shënuan pareshtur hapin e kohës
në gjithë botën e gjerë ilire,
me krisma t'hovëshme shpate, sëpate,
në dritë dielli, në terre netesh,

në prita të forta ngrehur në rrugë,
poshtë — lugajash, dhe sipër — qafmalesh,
në vahe lumenjsh, në brigje liqerësh,
që tundën thellë themelet e dhunës
dhe gjakatarëve datën u kallën,
ndër lëmë i gjeshën — rrethuar me ledhe
dhe ndër fortesa me roje nën armë,
pa lart, në malet, vazhdoi të rrahë
filladi i kuq i lirisë së ëmbël,
që dot nuk e ndalnin legjonet e Romës.

Më tej, kur pcofi ulkonja romane,
u derdhën shvalina bijsh shkretëtirash,
të dalë nga fundra gufash dhe honesh,
me urë në dorë, me thikë ndër dhëmbë...
Rruagaja heshtash muzgëtuan qiejt,
orteqe zjarri vrundull përflakën
dheun e bukur të bijve t'Ilirit:
rrënime, rrëmbime, varrime së gjalli
fëmijësh të mitur... Suvala gjaku
shënuan tragat e dyndjes barbare —
së parë, së dytë, së pestë, së shtatë.
Dhe prapë e prapë, në luftra të reja
brofën trimat dhe hodhën hordhitë
njërën pas tjetrës tej Dravit, tej Savit
dhe brenda në amën e lumit të gjerë,
strëmadhit Danouv valëvezullonjës...
Por lukunitë nuk kishin të sosur,

se pas një skote — një tjetër vërshonte
nga fundra gufash dhe stërfundra honesh,
me urë në dorë e thikë ndër dhëmbë,
që kishin banesa tenda lëkurësh.
... Dhe shumë, më shumë u ndrydhën caqet
e zotërve të qëmoçëm të dheut
nga llavat e dyndura së jashtmi,
por malet ilire shekuj qëndruan
të pastër, pa gjurmë këmbë armiku,
sepse atje me gulm vazhdonte lufta.

Hej, histori! Ti, histori e lashtë
e botës ilire
përse më bren e bluan kaq dhimbshëm
në orët e vogla të natës së bardhë?

..... ::

Rrjedhin lumenjtë e gjerë ujëshumë
në caqet e botës së moçme ilire,
por s'janë më ilirë, ndonse mbajnë
emrat e moçme, përpara vërshimesh.
Lartohen hovshëm malet krenare,
shtrihen rrafshinat dhe fushat e gjera —
përmbytur nga popuj të huaj, të dyndur
nga skajet e dheut të largët shumë,
që shkelin muranat tek zbardhin ende
togje kokallash dhe eshtrash ilire,
zotërve të parë të gjithë vendit.

Por, hej! Mes rrebeshesh dhe shembëtyrash,
që fshinë e zhdukën faqes së tokës
shtete dhe fise të shumta ilire,
qëndroi i pamposhtur biri m'i vogël
i Ilirit të lashtë, trim Arbër,
që mblodhi rreth tij dhe ngriti në luftë
thërmia dhe grimca fisesh vëllezër
në këndin malor t'Ilirisë së Poshtme,
buzë Jonit të kaltër dhe të Adrias
Valëndundur: malësorë dardanë,
labeatë dhe pirustë vishkullarë,
bregdetas kaonë gunëdhirtë,
atintanë, eordenj, dasharetë. . —
dhe bashkë u bënë një grusht i shtrënguar
ballë u bënë armiqve, stuhive,
dyndësve varre u dhanë, për shpagë,
mbajtën plëngun, fisin, gjuhën e moçme —
arbërishten — pinjolle t'ilirishtes,
lart e lart ngritën trashëgimin arbër
n'Ilirinë e Vogël. . .

Mbani, burra,
me dorë të fortë flamurin e Arbërit
të skuqur me gjak ndër luftra të rrepta.

PASQYRA E LËNDËS

Faqe

Një vend të parathënjes	3
Balada e pyllit të gështenjave	7
Balada e udhës nëpër natë	25
Letra e fundit e një djaloshi partizan	37
Kartë nga Shëndaumi	53
Teuta Ilire	64
Spartaku	67
Varr milici	68
Prishtina	70
Natë vjeshte	71
Baltës shqiptare	73
Gjuhës shqipe	76
Laloti	79
Esat Pasha	81
Efremi i Gjinit	82
Dje dhe sot në fshatin tim	83
Këngë	89
Shtambari	91
Argjiri i Colit	94
Balada e zogut të vogël të dallëndyshes	99
Pranvera në Enkelanën e Re	103

	Faqe
Një ndajnatë në Poradecin e vjetër	107
Pranvera e plakut	113
Pranvera e qershisë së vogël	115
Plepi dhe qershia	116
Po të vdes në dhe të huaj	119
T'i mora duart	120
Bie shi	121
Më di, a nuk më di	123
Ëndërrimet e një nate prilli	124
Nisje për mërgim	127
Tani që shkuan	128
Panja	129
Prilli	130
Dil në prak	131
Hëna e humbur	132
Pranvera e bajames së vogël	133
Pranvera e plepit plak	136
Kroi i Kodrës	139
Pranvera në Myzeçenë e re	142
Rrjedhin lumenjtë	144